

Determinanten van adoptie en implementatie, en de effecten van een samenwerkingsverband tussen een welzijnsorganisatie en verslavingszorg

Determinants of adoption and implementation, and effects of a partnership between a welfare organization and an organization for addiction

Master Thesis Ramon van Aarle

Enschede, 23-09-2013

Studentnummer: s0182974

Master Psychologie

Universiteit Twente

Faculteit Gedragwetenschappen

Begeleiders: Dr. Marcel Pieterse en Dr. Rilana Prenger

Summary

Objectives. I) To measure effects following a partnership between Alifa and Tactus on behavior, intention and cognitions determinants of these two outcomes. II) The measuring of determinants of (the intention to) actively identifying, discussing and calling for help.

Methods: A qualitative and quantitative observational (cross sectional) research, involving youth workers and executives (Enschede and surroundings). Study 1 has a quasi-experimental design including semi-structured interviews with youth workers and executives. Study 2 includes two measurements with questionnaires involving youth workers. The interviews have been encoded and analyzed by means of open coding.

Results. The quantitative results, concerning differences in region, show indications for a mainly positive attitude of the group youth workers from Enschede with respect to the partnership. Moreover indications for a stronger intention to actively identify substance use, a more favorable descriptive norm; number of colleagues that discusses substance use in groups, and larger consensus with respect to calling for help in the group youth workers from Enschede. In favor of the group youth workers outside Enschede is the number of youth workers that actively identify substance use, a more positive expectation concerning the attitude of young people open to discussing substance use, and a more positive attitude of youth workers concerning participation in a cooperation day and courses. **Determinants:** The task conception concerning calling for help, attitude concerning damaging the relationship of trust by calling for help and attitude concerning the expectations of young people regarding identifying substance use by the youth worker explain for 51% (the intention to) identify (substance use). The task conception regarding calling for help, attitude regarding discussing substance use individually and number of colleagues that discuss substance use explain for 54% (the intention) to discuss substance use. The task conception concerning calling for help and the expectations of colleagues and executives concerning calling for help explain for 34% (the intention) to call for help. There are indications that no protocol has been established despite a need for it.

Conclusion. This research shows that the intention of youth workers gets partially explained by task conception (calling for help), social norm (youth, colleagues and executives) and attitude regarding the relationship of trust and discussing individually. For better implementation and evaluation of the partnership a protocol must come concerning how to act at identification of substance use/abuse of young people, with clear task description for youth workers and Tactus. Further research is needed to determine effects of the partnership.

Samenvatting

Doelen. I) Meten van effecten van een samenwerkingsverband (Alifa en Tactus) op gedrag, intentie en cognitieve determinanten van deze uitkomstmaten. II) Het meten van determinanten van (intentie tot) actief signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen.

Methoden. Een kwalitatief en kwantitatief observationeel (cross sectioneel) onderzoek, onder jw'ers en leidinggevendenden (Enschede en omgeving). Studie 1 heeft een quasi-experimenteel design met semi-gestructureerde interviews met jw'ers en leidinggevendenden. Studie 2 omvat twee metingen met vragenlijsten afgenomen onder jw'ers. De interviews zijn via open coding gecodeerd en geanalyseerd.

Resultaten. De kwantitatieve resultaten laten wat betreft verschillen in regio's aanwijzingen zien voor een voornamelijk positieve houding van Enschedese jw'ers ten aanzien van het samenwerkingsverband. Daarnaast aanwijzingen voor een sterkere intentie tot actief signaleren, gunstigere descriptieve norm; aantal collega's dat groepsgewijs bespreekbaar maken, en grotere eensgezindheid betreffende hulp inschakelen bij jw'ers in Enschede. Ook Ten gunste van de groep jw'ers buiten Enschede is het aantal jw'ers dat signaleert, een positievere verwachting over de houding van jongeren voor individueel bespreekbaar maken, en een positievere houding van jw'ers betreffende deelname aan samenwerkingsdag en cursussen. Determinanten: De taakopvatting betreffende hulp inschakelen, attitude betreffende beschadiging vertrouwensband door hulp inschakelen en verwachting van jongeren betreffende signaleren verklaren voor 51% (de intentie tot) het signaleren. De taakopvatting betreffende hulp inschakelen, attitude betreffende individueel bespreekbaar maken en aantal collega's dat bespreekbaar maakt verklaren voor 54% (intentie) bespreekbaar maken. De taakopvatting betreffende hulp inschakelen en de verwachting van collega's en leidinggevendenden betreffende hulp inschakelen verklaren voor 34% (intentie) hulp inschakelen. Er zijn aanwijzingen dat er geen protocol is opgesteld maar hier wel behoefte aan is.

Conclusie: Dit onderzoek laat zien dat de intentie van jw'ers deels verklaard wordt door de taakopvatting betreffende hulp inschakelen, de sociale norm onder jongeren, collega's en leidinggevendenden en attitude van jw'ers betreffende (schade aan) de vertrouwensband en individueel bespreekbaar maken. Voor betere uitvoering en evaluatie van het samenwerkingsverband dient er een protocol te komen over hoe te handelen bij het signaleren van middelengebruik/misbruik van jongeren, met duidelijke taakomschrijving voor jw'ers en Tactus. Vervolgonderzoek is nodig om de effecten van het samenwerkingsverband te bepalen.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

<i>1.1 Prevalentie middelengebruik onder jongeren</i>	Blz.1
<i>1.2 Risicjongeren, probleem middelengebruik en gevolgen</i>	Blz.1
<i>1.3 Alifa, Tactus, en het samenwerkingsverband</i>	Blz.2
<i>1.4 Determinanten die introductie (innovatie) faciliteren of belemmeren</i>	Blz.3
<i>1.5 Intentie, gedrag, en de Theory of Planned Behavior</i>	Blz.5
<i>1.6 Doel van dit onderzoek</i>	Blz.6

2. Methode

2.1 Het kwalitatieve deelonderzoek	Blz.7
2.1.1 Respondenten	Blz.7
2.1.2 Samplingmethode en werving	Blz.7
2.1.3 Procedure en meetinstrumenten	Blz.8
2.1.4 De kwalitatieve analyse	Blz.8
2.2 Het kwantitatieve deelonderzoek	Blz.9
2.2.1 Design	Blz.9
2.2.2 Respondenten	Blz.9
2.2.3 Samplingmethode en werving	Blz.9
2.2.4 Procedure en meetinstrumenten	Blz.10
2.2.5 Uitkomstmaat	Blz.11
2.2.6 De kwantitatieve analyse	Blz.11

3. Resultaten

3.1 Kwalitatief deelonderzoek	Blz.13
3.1.1 Beschrijvende gegevens	Blz.13
<i>Kenmerken jongerenwerkers</i>	Blz.13
<i>Kenmerken doelgroep volgens jongerenwerkers</i>	Blz.13
3.1.2 Probleembesef jongerenwerkers	Blz.14
3.1.3 Definitie middelengebruik	Blz.15
3.1.4 Huidig handelen	Blz.16
<i>Signaleren</i>	Blz.16

<i>Bespreekbaar maken</i>	Blz.17
<i>Hulp inschakelen</i>	Blz.18
<i>Regels (en omgang)in en om jongerencentra</i>	Blz.19
3.1.5 <i>Attitude jongerenwerkers</i>	Blz.19
<i>Attitude ten aanzien van samenwerkingsverband</i>	Blz.19
<i>Taakopvatting jongerenwerker</i>	Blz.20
3.1.6 <i>Sociale norm</i>	Blz.22
<i>Invloed collega's, leidinggevend en directie</i>	Blz.22
<i>Rol ouders</i>	Blz.23
<i>Attitude ouders: Tactus en samenwerkingsverband</i>	Blz.24
3.1.7 <i>Eigen effectiviteit</i>	Blz.25
3.1.8 <i>Overige belemmerende en bevorderende factoren</i>	Blz.25
<i>Kennis en vaardigheden</i>	Blz.25
<i>Rol van wetgeving voor het samenwerkingsverband</i>	Blz.26
<i>Vertrouwensband</i>	Blz.27
<i>Externe samenwerking</i>	Blz.27
3.2 <i>Kwantitatief deelonderzoek</i>	Blz.29
3.2.1 <i>Effecten van het samenwerkingsverband</i>	Blz.29
3.2.2 <i>De determinantenanalyse</i>	Blz.31
4. Conclusie	Blz.36
4.1 <i>De effecten van het samenwerkingsverband</i>	Blz.36
4.2 <i>De determinantenanalyse</i>	Blz.39
4.3 <i>Aanbevelingen en eindconclusie</i>	Blz.40
5.Discussie	Blz.43
5.1 <i>Limitaties van het onderzoek</i>	Blz.45
5.2 <i>Vervolgonderzoek</i>	Blz.47

Referentielijst

Bijlagen

1. Inleiding

1.1 Prevalentie middelengebruik onder jongeren

In Nederland wordt door veel jongeren alcohol gedronken. Onderzoek van het Trimbos Instituut over 2011 laat zien dat in de maand voorafgaand aan het onderzoek, tussen de 40 en 45 procent van de leerlingen in het voortgezet onderwijs alcohol heeft gedronken en ruim 20 procent in de desbetreffende maand dronken of aangeschoten is geweest (Verdurmen et al., 2012). Naarmate jongeren ouder worden neemt het aantal dat al eens alcohol heeft gedronken toe (van Hasselt, van Laar, Onrust & Verdurmen, 2010). Uit de cijfers blijkt dat van jongeren van 16 jaar ruim negen van de tien al eens alcohol heeft gedronken. Van jongeren in de leeftijd van 10 tot 12 jaar heeft 36 procent al eens gedronken, en met 16 jaar zit dat aantal op 93 procent. Ook Cannabis wordt gebruikt al liggen de percentages hiervan lager dan bij alcohol. Van de jongeren die al eens Cannabis gebruikt hebben heeft iets meer dan 2 procent van de jongeren van 12 jaar hiermee ervaring. Ook dit aantal neemt met de leeftijd sterk toe naar iets meer dan 50 procent van de jongens van 17-18 jaar, en 30 procent van de meisjes in dezelfde leeftijd (Monshouwer et al., 2008; van Hasselt et al., 2010). Het harddrugsgebruik in Nederland ligt met een maandprevalentie van 3 procent in 2007 onder 16 en 17 jarige scholieren beduidend lager dan cannabisgebruik (Van Laar, Cruys, van Ooyen-Houben, Meijer, & Brunt, 2010). Bij scholieren van 17-18 jaar heeft ongeveer 8 procent ervaring met XTC, Cocaine, amfetamine of heroïne (Monshouwer et al., 2008). In 2007 lag het percentage jongeren (leeftijd 12-18 jaar) dat ervaring heeft met GHB met 0,6 procent laag en onderzoek van het Trimbos-instituut over 2011 laat bij scholieren uit het voortgezet onderwijs eveneens een laag percentage van 0,5 zien dat hiermee ervaring heeft (van Laar et al., 2010; van Hasselt et al., 2010; Verdurmen et al., 2012).

1.2 Risicjongeren, probleem middelengebruik en gevolgen

Onderzoek laat zien dat er bepaalde risicogroepen zijn met betrekking tot middelenmisbruik (zie paragraaf 2.2.4) en dat dit onder andere jongeren zijn die bekend zijn bij het jongerenwerk (Snoek, Wits, van de Mheen, & Wilbers, 2010). De risicogroep van jongeren is een specifieke groep met hoge prevalentie van middelenmisbruik. Van alle jongeren in Nederland loopt naar schatting rond de 15 procent tijdens hun jeugd een verhoogd risico op

diverse problemen thuis op school of in de vrije tijd. Deze problemen kunnen potentieel uitmonden in middelenmisbruik (van Ginkel, Veenbaas, & Noorda, 2006). Bij 4 procent van de totale groep jongeren in Nederland komt naast andere problemen, overmatig alcohol en drugsgebruik veel voor. Dit zijn de zogenaamde probleemjongeren. Tot slot zijn er de gemarginaliseerde jongeren. Zij maken 1 procent uit van de totale groep jongeren, en bij hen hebben de problemen al geleid tot drugsverslaving (van Ginkel et al., 2006)

Hoewel middelenmisbruik ook bij volwassenen risico's met zich mee kunnen brengen, zijn de risico's bij jongeren groter vanwege het ontwikkelingsproces. Het gaat hierbij zowel om de biologische en psychosociale ontwikkeling maar ook op het educatieve vlak en de overgang richting werk. Zo kunnen er bijvoorbeeld problemen ontstaan op vaardigheden als de impulscontrole (Snoek et al., 2010; Grant, et al., 2006).

Diverse studies laten bovendien zien dat alcoholgebruik op jongere leeftijd een verhoogt risico geeft op alcoholafhankelijkheid, problematisch drinken, drugsafhankelijkheid, drugsmisbruik en psychiatrische stoornissen. (Grant & Dawson, 1997; Grant, et al., 2006; De Wit, Adlaf, Offord, & Ogborne, 2000; Kraus, Bloomfield, Augustin, & Reese, 2000; Guo, Hawkins, Hill, & Abbott, 2001; McGue, Iacono, Legrand, Malone, & Elkins, 2001). Agrawal, Neale, Prescott en Kendler (2004) vonden een causaal verband tussen cannabisgebruik op jongere leeftijd en drugsmisbruik en drugsafhankelijkheid later.

GHB is een narcosemiddel dat in toenemende mate verslaving veroorzaakt en vooral bij te hoge doseringen riskant is, wat in het verleden voor ziekenhuisopnames heeft gezorgd. (Snoek et al., 2010). XTC geeft schadelijke effecten plus het gevaar van "slechte XTC" (XTC die de stof PMA of PMMA bevat). PMA en PMMA zijn in 2010 en 2011 in verband gebracht met enkele dodelijke incidenten (Verdurmen et al., 2012).

1.3 Alifa, Tactus, en het samenwerkingsverband

In Nederland houden zich diverse organisaties bezig met de aanpak van middelenmisbruik onder jongeren waaronder het jongerenwerk (specialisten) en verslavingszorg. In Enschede en omgeving zijn dat respectievelijk Alifa en Tactus.

Alifa is een professionele welzijnsorganisatie, met Enschede (inclusief Glanerbrug) als werkgebied, die zich bezig houdt met maatschappelijke ondersteuning. De ondersteuning richt zich op activatie, participatie en zelfregie waarbij men vooral inzet op het vergroten van kansen van kinderen en jongeren. Men richt zich hierbij vooral op het bij elkaar brengen van burgers onderling en/of burgers en instellingen. Een onderdeel van Alifa's werkzaamheden is

het jongerenwerk (Alifa, z.j.). Van Dam en Zwikker (2008) beschrijven jongerenwerk als "een laagdrempelige voorziening voor in principe alle jongeren, die diverse verschijningsvormen kent" (p. 17). Volgens van Dam en Zwikker (2008) richt het jongerenwerk zich op "gedragsbeïnvloeding, het leren aangaan van sociale verbindingen met anderen, zoals leeftijdsgenoten, buurtbewoners en organisaties, het bevorderen van persoonlijke ontwikkeling en het stimuleren van maatschappelijke participatie" (pp. 17-18).

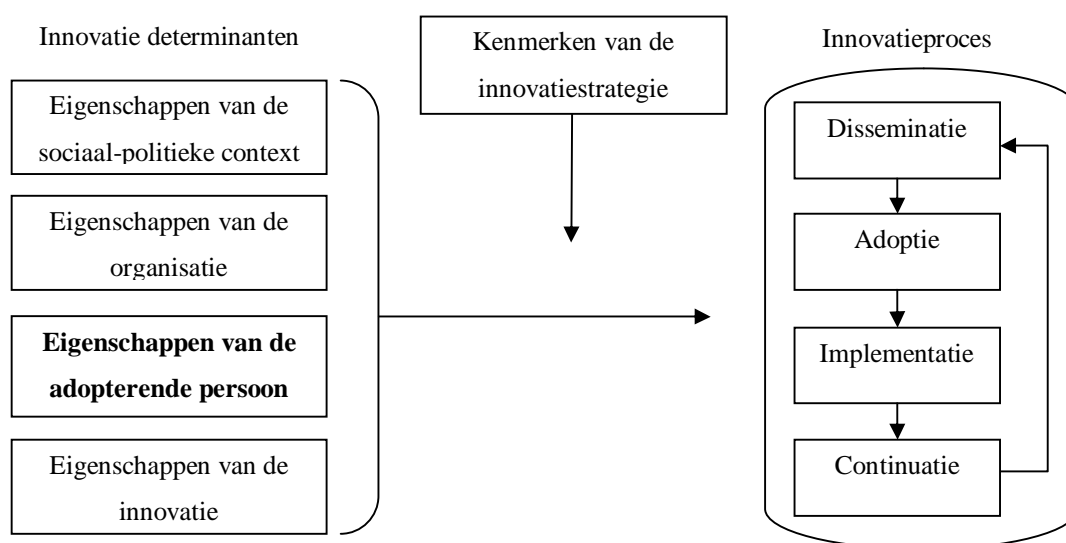
Tactus is een instelling voor verslavingszorg. Tactus werkt preventief en ook als er al problemen rondom middelengebruik en verslavingsproblematiek bestaan. Tactus is er dus ook voor middelengerelateerde problematiek omtrent wonen, school of werk, of middelengerelateerde psychische problemen. Tactus werkt ambulante, op eigen locatie en er is online hulpverlening (Tactus, z.j.).

In 2011 is een samenwerkingsverband tussen de Enschedese welzijnsorganisatie Alifa en instelling voor verslavingszorg Tactus van start gegaan. De samenwerking omvat uitwisseling van kennis en vaardigheden tussen de instanties, de inzet van een preventiemedewerker die regelmatig op jongerencentra actief is, en het opstellen van een protocol over hoe te handelen bij het signaleren van middelengebruik/misbruik bij jongeren door jongerenwerkers (jw'ers). De verschillende stappen in het verloop van de aanpak van middelenuisbruik door jw'ers kunnen als volgt worden omschreven: De eerste stap is het *actief signaleren* van middelenuisbruik waarmee wordt bedoeld: het met regelmaat vragen stellen over alcohol- en drugsgebruik, het opmerken van signalen uit de groep en het letten op symptomen van alcohol- en drugsgebruik of gedrag dat wijst op alcohol- en drugsgebruik. De tweede stap is het *bespreekbaar maken* van middelenuisbruik. Met bespreekbaar maken wordt bedoeld: het bewust maken van het probleem, en motiveren tot gedragsverandering. De derde stap is het inschakelen van hulp waarmee bedoeld wordt, het *inschakelen van hulp* van Tactus bij riskant middelengebruik of middelenuisbruik van een jongere. Daarbij kan het gaan om elke vorm van hulp, zowel ondersteuning van de jw'er (advies, consultatie) als hulp voor de jongere (voorlichting, consult, behandeling). Bij alle drie de stappen kan Tactus ondersteunen. Het samenwerkingsverband tussen Alifa en Tactus kan gezien worden als innovatie die geïmplementeerd wordt in een zorgorganisatie.

1.4 Determinanten die introductie van een innovatie faciliteren of belemmeren

In de loop der jaren zijn veel interventies geïntroduceerd en geïmplementeerd om ongezond gedrag onder jongeren tegen te gaan, zoals ACCU (Adolescent Cannabis Check-up) voor

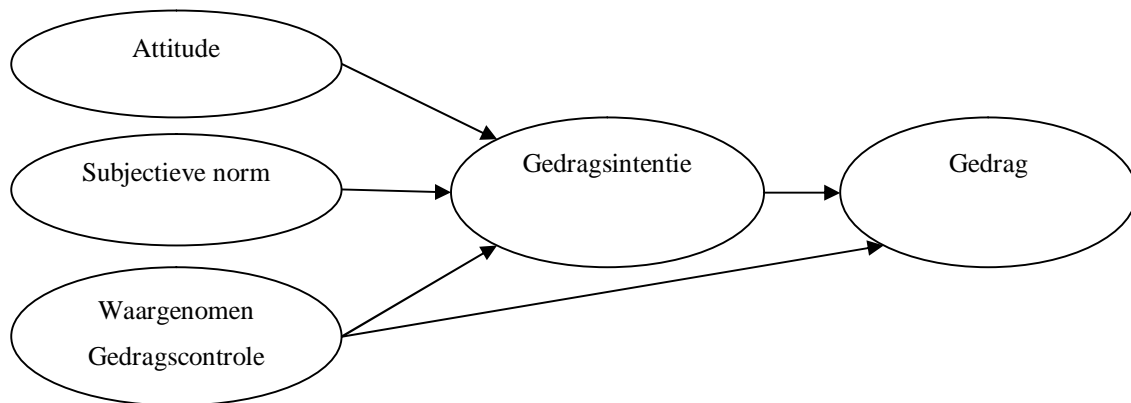
Cannabisgebruik, Moti-4 voor middelengebruik dat problematisch is of dreigt te worden, en Preventure voor Binge drinken bij risicjongeren (Trimbos-instituut, z.j.). Echter, niet elke interventie is succesvol. Studies laten zien dat er belemmerende en bevorderende factoren zijn die bepalend zijn voor de introductie van innovaties. Zo ook bij interventies die gericht zijn op het tegengaan van ongezond gedrag. Innovatie wordt in dit onderzoek gedefinieerd zoals de definitie gehanteerd door Fleuren, Wiefferink en Paulussen (2004); Rogers (1995). Fleuren et al. (2004) definieert innovatie als: “een idee, praktijk, of object dat door een individu of andere eenheid van adoptie, waargenomen wordt als nieuw (Rogers, 1995)”. (p.107) Adoptie refereert aan het in gebruik nemen van een innovatie (Klein & Speer Sorra, 1996). Fleuren et al. (2004) identificeerden vijftig determinanten die de introductie van een innovatie faciliteren of belemmeren. Inzicht in de rol van deze determinanten kan bijdragen in het bepalen van de juiste strategie voor introductie van de innovatie (Paulussen, 1994; Fleuren, Wiefferink, & Paulussen, 2002). Daarnaast ontwikkelden zij een theoretisch framework (Figuur 1) dat zowel het innovatieproces als categorieën van determinanten uitbeeldt. Het innovatieproces onderscheidt verschillende fasen, te weten verspreiding, adoptie, implementatie en continuatie. Implementatie verwijst naar het proces van in gebruik laten nemen van een innovatie (Klein & Speer Sorra, 1996). Idealiter worden de fasen respectievelijk opgevolgd, echter dit proces kan tussen de fasen vastlopen. Innovatiedeterminanten kunnen het verloop van fase naar fase beïnvloeden. De categorieën determinanten zijn eigenschappen van: I) de sociaal-politieke context, II) de organisatie, III) de adopterende persoon, en IV) de innovatie (Fleuren et al., 2004).

Figuur 1. Aangepast framework dat het innovatieproces en categorieën van determinanten representeert (Fleuren et al., 2004).

1.5 Intentie, gedrag, en de Theory of Planned Behavior

Gedrag van jw'ers ten aanzien van signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen bij middelenmisbruik wordt voorafgegaan door determinanten. Modellen en theorieën die gedrag verklaren zijn het Health Belief Model (Glanz, Rimer, & Lewis, 2002), het Transtheoretical Model (Prochaska & DiClemente, 1983; Prochaska, DiClemente, & Norcross, 1992; Prochaska & Velicer, 1997) en de Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991; Fishbein & Ajzen, 2010). Aangezien de Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991; Fishbein & Ajzen, 2010) het meest gebruikte model is om intentie te verklaren en klinisch gedrag van gezondheids professionals te voorspellen (Damschroder et al., 2009; Godin, Belanger-Gravel, Eccles, & Grimshaw, 2008) is in dit onderzoek voor deze theorie gekozen om het innovatiegedrag van de jw'ers te verklaren. De TPB (Figuur 2) stelt dat de intentie voor gedrag voortkomt uit drie soorten determinanten te weten attitude, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole. De eerste determinant is attitude, welke volgens de theorie wordt gevormd door overtuigingen ten aanzien van bepaald gedrag en de evaluatie van de uitkomsten van het gedrag (Glanz, Rimer, & Viswanath, 2008). De tweede determinant is subjectieve norm. Deze wordt volgens de theorie gevormd door normatieve opvattingen, en de motivatie om mee te werken. De laatste determinant is waargenomen gedragscontrole. Deze wordt gevormd door overtuigingen ten aanzien van controle en waargenomen kracht. Vanwege de nauwe verwantheid tussen waargenomen gedragscontrole met eigen effectiviteit wordt in dit onderzoek geen onderscheidt tussen de twee begrippen gemaakt. Waargenomen gedragscontrole en eigen effectiviteit, verwijzen hier dus naar hetzelfde construct. Eigen effectiviteit is een veel gebruikt construct en verwijst naar de individuele overtuiging over de mate waarin een persoon denkt een gegeven gedrag te kunnen vertonen wanneer deze geconfronteerd wordt met een variëteit aan uitdagingen (Bandura, 1977). De attitude, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole vormen samen de intentie om bepaald gedrag te vertonen. De theorie stelt dat de intentie voor het vertonen van bepaald gedrag (gedragsintentie) zal uitmonden in het vertonen van dat gedrag (Glanz et al., 2008).

Figuur 2. Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991; Fishbein & Ajzen, 2010).

1.6 Doel van dit onderzoek

De Gemeente Enschede heeft met Tactus een integrale aanpak ontwikkeld die, hoofdzakelijk uitgevoerd door Tactus, het tegengaan van middelengebruik onder jongeren beoogt: het eerder genoemde samenwerkingsverband. De aanpak omvat preventie, beleid, regelgeving en handhaving. De interventies richten zich op drie settings: thuis, vrije tijd en school.

Om de implementatie van het samenwerkingsverband te evalueren wordt gekeken naar veranderingen in (gedrag en intentie tot) het actief signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen door jw'ers. Omdat jw'ers de grootste rol in de implementatie van deze interventie (samenwerkingsverband) hebben is de perceptie van de jw'er ten aanzien van diverse aspecten van het samenwerkingsverband een belangrijke factor voor succesvolle implementatie. Met resultaten uit dit onderzoek kan het samenwerkingsverband bijgestuurd worden. Tevens wordt gekeken welke determinanten voorafgaan aan de intentie tot signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen om hier gericht op in te kunnen spelen. Dit alles moet leiden tot vroeg herkennen en terugdringen van middelengebruik bij jongeren.

De volgende onderzoeksvragen kunnen onderscheiden worden:

- I) Wat is het effect van de interventie (samenwerkingsverband tussen Alifa en Tactus) op gedrag, intentie en cognitieve determinanten van deze twee uitkomstmaten?
- II) Wat zijn determinanten van (gedrag en intentie tot) het actief signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen door jw'ers?

2. Methode

Dit onderzoek betreft een observationeel onderzoek gehouden onder jw'ers, teamleiders en directie in Enschede en omgeving (Twente), bestaande uit een kwalitatief en kwantitatief deel. De interviews hebben als doel een beeld te vormen van door jw'ers (en hun leidinggevenden) ervaren of verwachte belemmerende en bevorderende factoren voor adoptie en implementatie van het samenwerkingsverband. Daarnaast bieden ze een verdieping die niet uit het kwantitatieve onderzoek te halen valt. Het kwantitatieve deelonderzoek is primair opgezet om de beide onderzoeksvragen te meten. Dit is een effectevaluatie van het samenwerkingsverband en tevens onderzoek naar determinanten voor (intenties tot) gedrag van jw'ers om aspecten van het samenwerkingsverband te adopteren en te implementeren. Het gebruik van meerdere onderzoeksmethoden of te wel triangulatie, zorgt er door het beschouwen vanuit verschillende methodes of theoretische kaders voor dat er een beeld vanuit verschillende perspectieven gevormd kan worden (Crosby, DiClemente, & Salazar, 2006; Denzin, 1978). Dit impliceert dat gebruik van zowel kwantitatieve als kwalitatieve benaderingen en databronnen in een onderzoek, kunnen zorgen voor een nauwkeuriger begrip van het fenomeen.

2.1 Het kwalitatieve deelonderzoek

2.1.1 Respondenten

Aan de interviews hebben tien jw'ers (zes werkzaam binnen Enschede en vier buiten Enschede), twee teamleiders en een directielid (werkzaam in Enschede) deelgenomen. Deze waren allen werkzaam voor jongerenorganisaties in Enschede (Alifa) en omgeving (Twente). Voor de respondenten waren er geen restricties voor deelname wat betreft leeftijd, geslacht, opleiding, of soort dienstverband (part- of fulltime).

2.1.2 Samplingmethode en werving

De respondenten zijn geselecteerd via een non-probability sampling techniek te weten convenience sampling. Er is bij de selectie gebruik gemaakt van bestaande contacten van de Universiteit Twente met het jongerenwerk. De contacten binnen het jongerenwerk hebben de respondenten benaderd.

2.1.3 Procedure en meetinstrumenten

Het kwalitatieve onderzoek omvat de afname van semi-gestructureerde interviews op diverse jongerencentra in Enschede en omgeving (Twente) in april tot en met juli van 2011. De interviews zijn in een rustige aparte ruimte op diverse jongerencentra in en om Enschede afgenomen door een masterstudent Psychologie van de Universiteit Twente waarbij alleen de interviewer en de geïnterviewde aanwezig waren. De interviews zijn op locatie middels voice recorder opgenomen waarna ze door de interviewer zijn getranscribeerd. Voorafgaande aan het interview is aan de respondenten toestemming gevraagd voor deelname en de mogelijkheid vermeld dat achteraf deelname binnen vijf werkdagen kan worden geweigerd. Tevens is vooraf de duur (1uur) van het interview genoemd, vermeld dat gegevens vertrouwelijk worden behandeld, anoniem verwerkt alleen door de onderzoekers zijn in te zien. Voor de interviews is gebruik gemaakt van een interviewschema (bijlage 1), dat in samenwerking met experts op het gebied van implementatieonderzoek en kwalitatieve onderzoeksmethode en een expert op het gebied van jongerenwerk en gezondheidszorg is opgesteld. Voor het opstellen van het interviewschema is gebruik gemaakt van de Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991; Fishbein & Ajzen, 2010) Zoals in figuur 3 te zien is, volgt de intentie voor gedrag uit drie constructen te weten 1) attitude, 2) subjectieve norm (= sociale norm) en 3) waargenomen gedragscontrole (eigen effectiviteit).

Aanvullend zijn nog overige belemmerende en bevorderende factoren zoals kennis, vaardigheden en stress, tijd (potentieel extra tijd die de handelingen innemen), vertrouwen in verslavingszorg en achtergrondvariabelen gemeten.

2.1.4 De kwalitatieve analyse

De interviews zijn handmatig geanalyseerd aan de hand van Open Coding (Strauss & Corbin, 1998) waarbij gebruik is gemaakt van een mix van inductieve en deductieve codering. De data is bij dit proces opgedeeld in thema's die weer opgedeeld zijn in labels en (waar nodig) sublabels om zo tot een ordening te komen. Het hierbij opgestelde coderingsschema is bijgevoegd in bijlage 3. Aan de hand van de gecodeerde onderdelen is de data nader onderzocht op overeenkomsten, onderlinge relaties en verschillen. Bij het analyseren is telkens gekeken naar verschillen tussen jw'ers in Enschede met jw'ers buiten Enschede waarbij tevens het perspectief van de leidinggevendenden (Teamleiders en directielid) betrokken is, ter bevestiging, ontkenning, danwel ter aanvulling van het geschetste beeld van jw'ers. Voor het

vaststellen van de interrater reliability score voor het coderingsschema is een interview aan de hand van het coderingsschema door drie onderzoekers onafhankelijk gecodeerd. De hieruit berekende interrater reliability score van .65 bevestigt voldoende homogeniteit of consensus tussen de ratings (Gwet, 2012; Wood, 2007).

2.2 Het kwantitatieve deelonderzoek

2.2.1 Design

Het kwantitatieve onderzoek heeft een Posttest only, Control Group design met twee meetmomenten in oktober en november van 2011, en juni en juli van 2012.

2.2.2 Respondenten

Respondenten aan het kwantitatieve deelonderzoek zijn jw'ers werkzaam voor jongerenorganisaties binnen Enschede (allen werkzaam bij Alifa) en omgeving (Twente). Restricties voor deelname (leeftijd, opleiding, of dienstverband) waren er niet. In meting 1 (n=30) zijn 85 jw'ers benaderd (30 vragenlijsten binnen, 55 buiten Enschede). Hierop zijn 30 vragenlijsten retour gekomen, 8 vragenlijsten binnen Enschede en 22 er buiten. (non respons 65%). In meting 2 (n=27) zijn 86 jw'ers benaderd (50 vragenlijsten binnen Enschede, 36 buiten Enschede). Hierop kwamen 27 vragenlijsten retour (non respons: 69%), 16 vragenlijsten van Enschede jw'ers en elf van jw'ers buiten Enschede. Onder de 27 respondenten uit meting 2 zijn negen jw'ers die ook aan meting 1 hebben deelgenomen. Bij beide metingen is een reminder gestuurd. In meting 2 is vanwege de tegenvallende respons de deadline voor inlevering nog met twee weken verruimd waardoor extra respons is verkregen.

2.2.3 Samplingmethode en werving

Wat betreft de populatie binnen Enschede heeft geen steekproeftrekking plaatsgevonden aangezien de opzet was om alle jw'ers deel te laten nemen. Voor de populatie buiten Enschede is als sampletechniek gebruik gemaakt van convenience sampling (Dooley, 2001) via bestaande contacten van de Universiteit Twente met jongerenorganisaties.

2.2.4 Procedure en meetinstrumenten

Het kwantitatieve deelonderzoek omvat 2 metingen met vragenlijsten afgenomen onder jw'ers in Enschede en omliggende regio. Het doel van de vragenlijsten is het meten van effecten van het samenwerkingverband waarbij de groep jw'ers uit Enschede (interventiegroep) afgezet is tegen de groep jw'ers uit de omliggende regio (controlegroep). De meting betreft persoonlijke kenmerken van jw'ers, ervaren belemmerende en bevorderende factoren ten aanzien van het samenwerkingsverband, en professioneel handelen ten aanzien van middelengebruik. De vragenlijst (bijlage 4: meting 2) is opgesteld aan de hand van de interviews en literatuur van Bolman, Sino, Hekking, Keimpema en van Meerbeeck (2005), Fleuren et al. (2004), Kotz en Wagena (2003) en aan de hand van het TPB. (Ajzen, 1991; Fishbein & Ajzen, 2010).

In dit onderzoek wordt onder middelengebruik verstaan: het gebruik van cannabis (marihuana, hasjiesj), alcohol en harddrugs. Harddrugs omvat cocaïne, paddo's, GHB (gammahydroxybutyraat), heroïne/opium, XTC(MDMA) en Speed(Amfetamine), aangezien dit de meest gebruikte middelen zijn en in hoofdlijn aansluiten bij de definiëring zoals deze in eerdere literatuur zoals van Snoek et al. (2010) op dit gebied is gehanteerd. In dit onderzoek wordt geen onderscheidt gemaakt tussen riskant alcoholgebruik of problematisch alcoholgebruik en wordt de definitie gehanteerd zoals gebruikt door Snoek et al. (2010). De definitie voor problematisch (/riskant) middelengebruik is als volgt: voor personen onder de 16 jaar is iedere vorm van alcoholgebruik riskant. Vanaf 16 jaar is er sprake van riskant alcoholgebruik als jongens gemiddeld meer dan 2 glazen per dag of meisjes meer dan 1 glas per dag drinken. Tevens is gebruik riskant als jongeren vaker dan twee avonden per week alcohol drinken, jongeren piekdrinken (meer dan 5 drankjes tijdens 1 gelegenheid) of als jongeren alcohol drinken als nog aan het verkeer wordt deelgenomen of de volgende dag naar school of werk moeten. Riskant cannabisgebruik is als volgt gedefinieerd: voor jongeren onder de 16 jaar is iedere vorm van cannabisgebruik riskant, vanaf 16 jaar indien gedurende 3 maanden minstens wekelijks cannabis wordt gebruikt. Riskant harddrugsgebruik omvat iedere vorm van harddrugsgebruik ongeacht leeftijd (Snoek et al., 2010; van Hasselt et al., 2010). Voor middelennisbruik worden in de literatuur verschillende definities gehanteerd. In dit onderzoek gebruiken we de definiëring zoals Snoek et al. (2010) deze (afgeleid van de DSM IV) hanteert. Snoek et al. (2010) beschrijven middelennisbruik als:

Een patroon van onaangepast gebruik dat significante beperkingen veroorzaakt zoals in een periode van twaalf maanden blijkt uit tenminste een (of meer) van de volgende situaties:

- Niet meer kunnen voldoen aan verplichtingen op het werk, school of thuis.
- Door gebruik van het middel in fysiek gevaarlijke situaties komen
- Herhaaldelijk, in samenhang met het middel, in aanraking komen met justitie.
- Voortdurend gebruik van het middel ondanks aanhoudende of terugkerende problemen op sociaal terrein veroorzaakt of verergerd door de effecten van het middel (pp. 15-16)

2.2.5 Uitkomstmaat

In dit (deel)onderzoek zijn drie deelgedragingen om de uitkomstmaat intentie te verklaren met specifieke determinanten te weten: actief signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen. Delen van elk deelgedrag worden ook geanalyseerd op deelgedragingen. Niet gedrag zelf maar de intentie tot actief signaleren, bespreekbaar te maken, hulp in te schakelen is hierbij als uitkomstmaat genomen. De reden om intentie te nemen is dat we naar aanleiding van resultaten met gedrag als uitkomstmaat reden hebben te twijfelen aan de validiteit van de maat van gedrag zoals deze geoperationaliseerd is. De vragenlijsten meten gedrag van jw'ers retrospectief. De analyses met gedrag als uitkomstmaat waren inconsequent terwijl analyses met intentie als uitkomstmaat wel consequent waren. Het TPB stelt intentie echter als meest belangrijke determinant van gedrag (Ajzen, 1991; Fishbein & Ajzen, 2010) wat veronderstelt dat intentie een voorspeller is van het uiteindelijke gedrag. Bij de stapsgewijze (lineaire) regressieanalyses is geen onderscheid gemaakt tussen individueel en groepsgewijs bespreekbaar maken maar zijn deze samengevoegd in één uitkomstmaat van bespreekbaar maken (algemeen). Om te meten of er voldoende interne consistentie bestaat tussen de verschillende items (uit de vragenlijst) van individueel bespreekbaar maken en die van groepsgewijs bespreekbaar maken, is een Cronbach's alfa uitgevoerd. Uit de toets blijkt een Cronbach's alfa van .71 wat voldoende interne consistentie aangeeft (>.7) om samen een construct te vormen (Nunnally, 1978).

2.2.6. De kwantitatieve analyse

Zoals eerder in dit hoofdstuk vermeld, zijn de kwantitatieve data (meting 1 en meting 2) van de unieke proefpersonen samengenomen (n=48) en in een cross sectioneel onderzoek

geanalyseerd. Voor de n=48 analyses is van respondenten die aan beide metingen deelnamen de data uit de eerste meting genomen. Hierdoor zijn verschillen met de n=27 nameting beter waar te nemen. Voor de analyse is gebruik gemaakt van IBM SPSS statistics 20. Er is begonnen met een beschrijvende analyse (n=48) voor een eerste indruk van de gegevens. De tweede analyse is gedaan met een ANOVA toets en deze betreft een analyse van verschillen in gedrag en determinanten van handelen/intentie tussen jw'ers (n=48) van de verschillende regio's (Enschede en omgeving). Deze analyse is ook uitgevoerd op de groep respondenten van de nameting (n=27, 16 uit Enschede, 9 daarbuiten) om aanwijzingen voor een eventueel interventie-effect uit de analyse onder alle 48 respondenten te bevestigen (corrigerend voor eventuele verstoring door respondenten uit de voormeting). Vervolgens is met een Spearman toets een analyse gedaan waarbij gezocht is naar relaties tussen determinanten (attitude, sociale norm, descriptieve norm, zelf effectiviteit, en intentie) met de intentie tot handelen bij middelengebruik (de drie gedragingen en de intentie werken aan een goede samenwerking) als uitkomstmaat. Ook is er met een Spearman's rank correlatietoets gezocht naar correlaties tussen werkniveau en de intenties tot signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen. Hetzelfde geldt voor en aantal jaren werkervaring. Bij het zoeken naar correlaties (Spearman's rank) is geen onderscheid gemaakt in regio (n=48). Hiermee beantwoorden we de vraag wat in het algemeen belemmerende en bevorderende factoren zijn voor jw'ers om actiever te handelen bij middelenmisbruik zoals gewenst door Tactus en gemeente Enschede. In de determinantanalyse spreken we van een sterke relatie bij $\rho > .35$.

Intercorrelaties intentie tot signaleren, bespreekbaar maken en hulp in schakelen

De constructen van intentie voor de drie gedragingen; actief signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen zijn getoetst om te zien of deze intercorreleren. Uit de toets blijken correlaties tussen .33 en .43. of te wel lager dan .6. Hieruit volgt dat ze niet intercorreleren en dus niet als 1 construct genomen kunnen worden.

Ten slotte is een regressieanalyse gedaan met de totale groep jw'ers (n=48) waarbij alle relevante determinanten zijn ingevoerd in een voorwaartse stapsgewijze analyse. Er is vanwege de relatief lage respons getoetst met een significantieniveau van $p < .10$. Deze procedure voegt telkens een determinant aan het model toe en kijkt of de p waarde groter of kleiner is dan .10. Indien de p waarde kleiner is wordt de determinant opgenomen, indien de waarde groter is dan .10 wordt deze eruit gehaald. Het proces vervolgt tot er geen determinanten meer gevonden worden met een lagere p waarde als .10. De determinant met de laagste p waarde wordt telkens aan het model toegevoegd. Op deze manier wordt

inzichtelijk gemaakt wat dit per toegevoegde variabele doet met het percentage verklaarde variantie van intentie op de drie deelgedragingen (signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen) indien gecorrigeerd voor de anderen. De bijdrage is onafhankelijk van de anderen.

3. Resultaten

3.1 Resultaten interviews

3.1.1 Beschrijvende gegevens

Kenmerken van jongerenwerkers

Wat *opleiding* betreft hebben 5 jw'ers MBO (Sociaal Cultureel Werk of Sociaal Pedagogisch Werk), één MBO en HBO (Agogisch Werk en Psychologisch Pedagogisch Assistentie), twee HBO (Sociaal Pedagogische Hulpverlening, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening) en twee geen of geen relevante opleiding. De werkervaring van de jw'ers varieert van 1- 13 jaar (M: 6 jaar). De opleidingen van de teamleiders en directielid zijn van persoon één HBO Sociale Academie, persoon twee één PABO en HBO Educatief Werk en persoon drie een studie Rechten (universiteit). De werkervaring is bij twee personen 10 jaar als teamleider/coördinator en bij de derde persoon een half jaar. Wat betreft de *werklocatie* buiten Enschede zijn 2 geïnterviewden werkzaam in Denekamp en 2 in Ootmarsum, Enschede bevat 6 jw'ers, twee teamleiders en een directielid werkzaam te Enschede.

Kenmerken doelgroep volgens jongerenwerkers

Binnen- en buiten Enschede wordt vooral met jongens gewerkt. Er zijn ook specifiek activiteiten voor meiden. Buiten Enschede zijn de jongeren waarmee gewerkt wordt meestal in de *leeftijd* van 10-16 (uitschieters 18/20 jaar) en in Enschede 10-20 (uitschieters 23) jaar. Buiten Enschede gaven twee van de vier jw'ers gegevens over *etniciteit* en gaven aan weinig met allochtonen te werken. Binnen Enschede is de etniciteit divers. Er zijn zowel stadsdelen waar vooral met allochtonen als met autochtonen wordt gewerkt. Allochtone groepen zijn meestal Turkse en Surinaams maar soms ook Marokkaans en Antilliaans.

Het meeste komen problemen omtrent criminaliteit (bedreiging, diefstal, vandalisme, overlast) en middelengebruik voor. Tevens zijn er problemen gerelateerd aan: school

(prestaties), gedrag (normen en waarden), psyche (depressie, ontwikkeling), gepest worden, promiscuïteit (jonge meiden), er buiten vallen, of gezins- en allochtoonspecifieke problemen.

3.1.2 Probleembesef jongerenwerkers

Uit de interviews met jw'ers, teamleiders en directielid blijkt dat jw'ers alcohol- en cannabisgebruik, (vaak al op jonge leeftijd), als een toenemend probleem zien onder jongeren. Jw'ers signaleren een toename van middelengebruik onder jongeren en het bewustzijn over de schade die de middelen op een jongere in ontwikkeling toebrengt groeit. De meeste jongeren drinken en het merendeel van de jw'ers noemt problematisch cannabisgebruik onder jongeren. Dit laatste kan tot uitval van school leiden. Aangezien er verschillen zijn in het gebruik tussen de middelen door jongeren en het probleembesef ervan bij jw'ers, worden deze thema's hieronder apart besproken.

Alle jw'ers (Enschede en omgeving) en teamleiders geven aan dat door jongeren waar ze mee werken alcohol wordt gebruikt. Gemiddeld begint het drinken rond 14-15 jaar. Alcoholgerelateerde problemen die jw'ers noemen zijn: black-outs, buiten inslapen en makkelijker tot seks overgaan. De problemen worden geïllustreerd door de volgende citaten:

De gekke dingen die ze doen en de helft niet meer weten. Dat iemand buiten heeft geslapen en het niet herinnert. Dan vraag ik: hoeveel drinken jullie dan? ...Dan denk ik: oeh, das veel. (Jw' er E'de)

Ik werk hier al 11 jaar en zie dat elke generatie meer gaat drinken. Waar ik naar kijk bij meiden is hoe ze zich gedragen. Worden ze makkelijker? Want alcoholgebruik heeft ook gevolgen. (Jw' er E'de)

Drankgebruik onttrekt zich vaak aan het zicht wat het zicht op, en aanpak van de problematiek bemoeilijkt. Dit geldt vooral voor 10-14 jarigen en Binge Drinkers.

De drinkers zijn echt jongeren die net 15-16 zijn. Die thuis ook mogen drinken. Een is 12 jaar en is vorige week al een paar keer dronken gezien door mij. (JW 'er, E'de)

Alle jw'ers (Enschede en omgeving) geven aan dat door jongeren waar ze mee werken Cannabis wordt gebruikt met de piek rond de 16 jaar. Een jw'er zegt dat het merendeel van de jongens wel eens Cannabis gebruikt en een derde regelmatig tot dagelijks. Het gebruik begint rond de 13 jaar, meer jongens gebruiken al neemt het ook bij meisjes toe. Gebruik kan leiden tot verzuim en uitval van school en/of werk. Dit wordt geïllustreerd door volgende citaten:

Bij een paar bezoekers ... “dat is niet goed hè?” Spijbelen, ... niet naar school. “heb je sigaretje voor mij? Heb je dit voor mij?” ... “Ik heb geen geld”. Gebruiken ze voor softdrugs. (Jw’er Denekamp)

13 man (18+) waarvan 9-10 ... geen werk of uitkering, alleen knetterveel blowen ... Je ziet dat ze 10-15 kg zijn afgevallen. (Jw’er E’de)

In Enschede zeggen zes van de negen jw’ers dat harddrugs wordt gebruikt door vooral oudere jongeren waar ze mee werken. Het gebruik gaat vaak buiten jw’ers om. Er is weinig zicht op.

3.1.3 Definiering middelengebruik en omgang eigen middelengebruik jongerenwerkers

De interviews met jw’ers schetsen dat de houding ten aanzien van alcohol en cannabis onder jw’ers, teamleiders en directie vergeleken met de norm van Tactus overwegend liberaal is. De houding van de teamleiders is vergelijkbaar met die van de jw’ers. Van de twee geïnterviewde teamleiders zegt er één de grens tussen middelengebruik/misbruik te leggen tussen gebruik om plezier te hebben en gebruik om te verdoven of te verdringen. De andere teamleider wil naar een minder tolerante houding onder jw’ers zoals die in Nederland recentelijk onder andere door de politiek is aangenomen. De houding van de directie is niet uitgevraagd.

Bij jw’ers loopt de definiëring van middelengebruik en -misbruik uiteen. Het functioneren (school/werk/sociaal leven) staat centraal. Misbruik omvat afhankelijkheid of dagelijks gebruik. Extreem alcoholgebruik (“comazuipen”), problematisch drinken en drinken onder de 15/16 jaar vindt men ongewenst. Sommige jw’ers prefereren onthouding bij jongeren maar vinden dit niet realistisch. Buiten Enschede is de definiëring en omgang vergelijkbaar maar staat tevens de gezondheid centraal. Het ook realistisch willen zijn blijkt uit volgend citaat:

Ik vind het al een hele winst als je jongeren kunt beperken tot het weekend. Als iemand geen enkel baantje kan houden ... ben ik allang blij als hij het alleen in het weekend doet. (Jw’er E’de)

De houding ten aanzien van harddrugs varieert van “harddrugsgebruik kan niet” tot “af en toe een pilletje moet kunnen”. Eén jw’er heeft tijdens reizen culturen gezien die anders omgaan met middelen. De invloed van dit culturele aspect blijkt uit het volgende citaat:

Ik heb veel gereisd en stammen gezien in het oerwoud. Als je daar gaat vragen is het schadelijk dat vind ik een lastig iets. Daar heb ik gezien dat het ... onderdeel van de cultuur is ... en iedereen van jong tot oud bepaald dat het zo hoort....In die cultuur werkt het prima. Al eeuwen. (Jw’er E’de)

Uit de interviews blijkt de omgang van eigen middelengebruik duidelijk verschillend voor alcohol, softdrugs en harddrugs. Harddrugs worden niet gebruikt, en alcohol en softdrugs niet

op het werk. Men is het erover eens dat voor alcohol- of cannabisgebruik privé een voorbeeldfunctie geldt en harddrugsgebruik niet kan. Volgens een jw'ers kan je nog weleens een keertje dronken gezien worden als dat maar niet iedere week of maand is. De geïnterviewde teamleiders en het directielid hebben de voorkeur dat jw'ers niet op het werk gebruiken en kritisch zijn op privégebruik.

De opvatting ten aanzien van het aanhalen van eigen middelengebruik in een gesprek met jongeren verschilt onder jw'ers. Het merendeel ziet voordelen bij aanhalen van eigen alcohol- of Cannabisgebruik. De geïnterviewde teamleiders en het directielid vinden het aanhalen door jw'ers goed maar men verschilt van mening over het aanhalen van excessief gebruik. De mening van jw'ers wordt geïllustreerd door volgend citaat:

Ik vind dat als je zelf alcohol gebruikt of blowt je vanuit eigen perspectief tips kan geven. Van "ja dat had ik ook, ik betrapte mezelf erop dat ik door de weeks ook aan het blowen was" (Jw'ers E'de)

Houding jongeren ten aanzien van middelengebruik

Volgens jw'ers (binnen en buiten Enschede) verschilt de houding van jongeren ten aanzien van middelengebruik/misbruik per middel. De houding betreffende alcohol- en Cannabisgebruik lijkt liberaal. Alcoholgebruik tot aan af en toe dronken worden wordt door de meeste jongeren (vanaf 15 jaar) normaal gevonden. Hetzelfde geldt voor cannabisgebruik tot soms 10 joints per week. Probleembesef ontbreekt en er is weinig kennis over drugs en gevolgen. Voor harddrugsgebruik geldt dat sommigen af en toe XTC- of Cocainegebruik normaal vinden, anderen het afkeuren. De attitude wordt geïllustreerd door volgende citaten:

Ze weten vaak niet dat ze problematisch gebruiken... Dat ze het bij zichzelf herkennen en toegankelijk zijn voor hulpverlening heb ik maar 2/3 keer in zo'n 10 jaar meegemaakt. (Jw'ers E'de)

Ik zeg: "is het nou zo moeilijk (blowen) te beperken tot 't weekend? Ik kan het gewoon zien aan hoe jullie erbij lopen." "Is toch niks mis mee. Ik wordt er...relaxed van. Doe mijn werk beter". (Jw'ers E'de)

3.1.4 Huidig handelen

Signaleren

De interviews met jw'ers geven het beeld dat in Enschede op verschillende manieren informeel gesignaleerd wordt. Observerend, via symptomen, via de sociale omgeving (rapportage van peers), of door het thema aan te snijden. Signaleren gebeurt op het

jongerencentrum en ambulantly. Er wordt hierbij geen onderscheid gemaakt tussen middelen.

De interviews met teamleiders en directie laten zien dat middelengebruik van jongeren niet altijd opgemerkt wordt¹. Over alcohol wordt door jongeren vrij open gepraat, bij Cannabis verschilt dit en bij harddrugs is de houding vooral gesloten. Gebruik van cannabis gebeurt in de openheid. Het huidige signaleren van harddrugs door jw'ers is moeilijk omdat gebruik buiten het zicht om gaat. Het signaleren wordt door volgende citaten beschreven:

"hey, jij bent 12 jaar en je steekt een jointje op, ik ga naar je ouders". (Jw' er E'de)

Zelfs zijn vrienden kwamen naar ons toe" je moet naar hem toe want dit is niet normaal". Ik zag hem weleens stoned maar wist niet dat hij zo ver heen was. Hij deed ook niks meer... (Jw' er E'de)

Bespreekbaar maken

Uit de interviews met jw'ers komt naar voren dat een vertrouwensband tussen de jw'er en de jongere een noodzakelijke basis is voor het bespreekbaar maken. Andere belangrijke factoren genoemd door jw'ers zijn leeftijd, toestand, stemming, attitude van de jongere, attitude van de jw'er ten aanzien van middelen en eigen gebruik, aanpak, setting en timing. Het bespreekbaar maken gebeurt vaak individueel, informeel, informatief, educatief en vrijblijvend waarbij men eigenschappen, voor- nadelen en gevolgen benoemt. Men stelt vragen zonder te veroordelen en kijkt naar mogelijke achterliggende problematiek. Er wordt bij het bespreekbaar maken geen onderscheid gemaakt tussen Cannabis, Alcohol en Harddrugs. Hulpmiddelen zijn activiteiten, spel, pc of posters. Het bespreekbaar maken heeft als doel bewustmaking en inzicht in het gebruik en de gevolgen bij de jongere te realiseren. De manier van bespreekbaar maken onder jw'ers verschilt erg en een jw'er merkt op dat er behoefte is aan een protocol. Alcohol wordt het meest door jongeren ter sprake gebracht, softdrugs minder en harddrugs het minst. Het bespreekbaar maken wordt door volgend citaat geïllustreerd:

Vragen stellen: "wat doe je ermee? Van wie? Hoe?" ... peilen of je die toegang hebt. ...soms zeggen ze: "ik vertel het je niet" of "wel". En... "probeer minder te roken want ... je toekomst. (Jw' er E'de)

De interviews met teamleiders en directielid laten zien dat bespreekbaar maken gaat over effecten van middelengebruik, (wat het met de jongere (gedrag) en zijn omgeving doet) de

¹ Uit de interviews blijkt dat alcoholgebruik onder jongeren (10-14 jaar), binge drinking en harddrugsgebruik vaak buiten jw'ers om gaat. Ook praten jongeren niet makkelijk over harddrugs. Het werkelijke alcohol- en harddrugs gebruik kan dus hoger liggen dan wordt gerapporteerd door jw'ers.

gevolgen en hoe je leven op de rit te houden. Een teamleider merkt op dat jongeren vaak al in de knoop zitten voordat ze over middelengebruik beginnen.

Hulp inschakelen (Inbrengen in zorgteam of externe partijen inschakelen)

Uit de interviews met jw'ers en teamleiders blijkt dat bij het hulp inschakelen van Tactus voor problematisch middelengebruik, binnen en buiten Enschede eerst toestemming van de jongere wordt gevraagd. Bij toestemming tracht men via een coachingstraject toe te leiden naar de hulpinstantie(s). Indien geen toestemming komt zijn er drie vervolgopties. De eerste optie is het blijven monitoren en in gesprek blijven met de jongere en trachten toch toestemming te krijgen. De tweede optie (meestal bij verergering) is het inbrengen en bespreking in het Vangnet, J team(zorgteam). Tevens wordt Maatschappelijk Werk, de school, Tactus of ouders ingelicht. Een derde optie is zonder toestemming toch Tactus in te lichten waarbij de preventiewerker voor jongeren die aan riskant middelengebruik doen een activiteit komt doen. Samenwerking bestaat soms ook uit uitnodigen van de preventiemedewerker om contacten met jongeren te leggen bij een inloop of organiseren van een voorlichtingsavond. Het inschakelen van hulp van Tactus wordt geïllustreerd door de volgende citaten:

De preventiemedewerker nodig ik weleens uit op het jongerencentrum als er weer een groep is die teveel gebruikt. ... Over gesprekken voeren, vertrouwen wekken, ... middelengebruik, (Jw'er E'de)

Volgens teamleiders wordt een jongere eerst in teamvergadering besproken en bij aanhouden of verergeren een traject (Individueel Traject Plan) gestart bij Tactus. Buiten Enschede lijken jw'ers terughoudender en schakelen minder snel hulp van Tactus in. Soms wordt een jongere wel ingebracht bij het Vangnet (zorgteam). Belemmering voor het inschakelen van hulp is de negatieve attitude van jongeren ten aanzien van Tactus (slecht imago) waardoor jongeren niet snel toestemming geven. Jw'ers hebben daardoor moeilijkheden jongeren Tactus te leiden. Dit wordt geïllustreerd door de volgende citaten:

Als een jongere echt een verslavingsprobleem heeft en wij dan moeten toe leiden naar, dat dat nog wel eens een probleem geeft. Kijk jongeren die ... drugs en alcohol gebruiken, hebben een negatief beeld van Tactus. Dus om hun toe te leiden naar instanties, vind ik nog wel eens moeilijk. (Jw'er Denekamp)

Ik ging dan met mijn collega in gesprek met hem. Dan ... is het "Ik wil geholpen worden...prima" en een ander zegt "niks daarvan. ..." en dat moet je dan ook respecteren denk ik dan. (Jw'er Denekamp)

De werkwijze van inbrengen in een zorgteam wordt door het volgend citaat geïllustreerd:

Ieder van ons team zit in een buitenwijk met alle 4 een Jongerenteam³ (gemeente, jongerenwerk, politie). Stap 1 bij zorg over een jongere is deze inbrengen in het J-team waar hij wordt besproken en uitgezocht of er meer signalen zijn. Dat zet je op papier en je stelt met de jongere doelen. Daar kan je eerlijk over zijn maar dat is niet altijd handig. Het kan in spelvorm zonder dat de jongere het doorheeft of open. Gaat het dan nog niet, dan via een ZAT team⁴ die samenwerkt met het gezin. (Jw'er E'de)

Bij licht verstandelijk gehandicapten kiest men ook voor MEETwente⁵ en wordt melding gedaan bij het wijkjongerenteam, wijkzorgteam en de leidinggevende.

Regels (en omgang) betreffende middelengebruik van jongeren in en om jongerencentra

De interviews met jw'ers, teamleiders en directie geven weer dat in jongerencentra een middelengebruikverbod geldt en dit verbod meestal ook geldt voor jongeren in de nabije omgeving. Dit omgevingsverbod verschilt per locatie, jw'er en middel. Jongerencentra verschillen in het wel of niet toelaten van jongeren onder invloed. Ook is er verschil in de omgang met de regels tussen jw'ers. Dit wordt geïllustreerd door volgend citaat:

De een (jw'er) heeft zoiets van: "zolang die (jongere die gebruikt heeft) normaal doet mag die naar binnen" en een ander: "ja, maar we hebben ook jongeren die niet gebruiken..." We (jw'ers) hebben daar meningsverschillen over. (Jw'er E'de)

Een manier van de omgang met regels komt in het volgende citaat tot uiting:

Twee weken geleden had ik jongeren die waren ... beneden onder aan de trap in het jongerencentrum jointjes aan het draaien. Die scheld ik gewoon de straat op. Dan ben je niet welkom. (Jw'er E'de)

3.1.5 Attitude jw'ers

Attitude ten aanzien van het samenwerkingsverband en ten aanzien van Tactus

De interviews met jw'ers laten zien dat jw'ers vooral positief zijn ten aanzien van het samenwerkingsverband. Jw'ers zien als potentiële voordelen: een goed gevoel voor de jw'er als het slaagt, een drempelverlagende werking voor Tactus, afname van middelengebruik, en een voorbeeldfunctie van jongeren in een traject. Een meerderheid denkt niet dat actief signaleren meer tijd gaat kosten of samenwerking meer tijd of stress op gaat leveren. Wel kan het bespreekbaar maken en hulp inschakelen potentieel meer tijd gaan kosten of meer stress opleveren. Dit laatste geldt vooral bij harddrugs. Ook zou samenwerking niet ten koste van andere taken moeten gaan.

Interviews met teamleiders en een directielid laten een aantal aandachtspunten voor samenwerking zien. Er zijn zorgen dat extra inzet op middelengebruik ten koste van andere werkzaamheden gaat of teveel signaleren en bespreekbaar maken van middelengebruik jongeren kan afstoten. Samenwerking zou vanuit de praktijk moeten ontstaan en geen extra tijd of geld moeten kosten in verband met bezuinigingen. Ook noemt men kwetsbaarheid van externe kennis bij bezuinigingen, echter overdracht van kennis en vaardigheden kan dit ondervangen. Dat jw'ers door bezuinigingen steeds minder kunnen signaleren impliceert dat samenwerking uitkomst zou kunnen bieden.

Uit de interviews komt naar voren dat de attitude ten aanzien van Tactus bij jw'ers diverse vormen kent. Naast onbekendheid met Tactus is er een negatief imago van instelling voor verslavingszorg wat jongeren afschrikt. Ook noemen jw'ers dat hulp van Tactus vaak te laat komt wat impliceert dat men betere preventie verwacht. Positief echter is het goede internet aanbod, positieve ervaringen bij samenwerking en het belang van het werk van Tactus. De attitude lijkt door samenwerking positief te worden beïnvloed wat ook blijkt uit de wens voor meer samenwerking. Het beeld wordt door volgende citaten beschreven:

Als ik aan Tactus denk denk ik gelijk aan verslavingszorg en ik denk dat de jongeren dat ook wel op die manier hebben. (Jw' er E'de)

Ik heb daar heel goede ervaringen mee. Ik heb ook gemerkt dat als ik contact zoek met iemand dat die zegt, "kom morgen langs". Dat het direct gedaan wordt. Dat is wel een voordeel. (Jw'er E'de)

Het beeld van Tactus geschetst uit de interviews met teamleiders en directie bestaat vooral uit ervaringen met het samenwerkingsverband. Deze zijn onderaan paragraaf 3.1.5. te vinden.

Taakopvatting jongerenwerker

De interviews laten zien dat jw'ers het als taak zien jongeren op middelengebruik te wijzen en bewust te maken van werking en gevolgen. Het signaleren, bespreekbaar maken en (overwegend indirect) hulp inschakelen bij riskant middelengebruik wordt als hun taak gezien maar vooral indien middelengebruik een obstakel vormt in de ontwikkeling. Buiten Enschede lijkt de taakopvatting vooral het signaleren en bespreekbaar maken te omvatten. De interviews met teamleiders en directielid geven aan dat middelengebruik alleen een taak is als het een belemmering vormt. Jw'ers kunnen dan ondersteunen en bewustmaken tot hulpverlening komt. De taakopvatting wordt geïllustreerd door volgende citaten:

Niet zozeer apart maar met activiteiten of een inloop. Dan ga je op zoek naar jongeren die je wat extra aandacht geeft. Kijken wat er boven komt. Middelengebruik kan onderdeel zijn van... (Jw'er E'de)

Wij zijn ... niet degene die ze probeert af te houden van middelen. Ik kan ze wel bewust maken van de gevolgen en dat het slecht is. De beslissing moeten ze uiteindelijk zelf nemen. (Jw'er Denekamp)

Hulp inschakelen beschouwt men tot taak, (mits er toestemming van jongere is) maar men prefereert een effectieve preventie uitgevoerd door Tactus. Buiten Enschede benadrukt men dat ze geen hulpverlener zijn en kennis en vaardigheden daar ophouden. Het lijkt dat jw'ers hier hulp inschakelen niet altijd als taak zien. De voorkeur (preventie) blijkt uit volgend citaat:

Ik vind het moeilijk om een samenwerking aan te gaan als jongeren al aan de drugs zijn. Ik denk dat het voornamelijk een preventief karakter zou moeten hebben. (Jw'er Denekamp)

Jw'ers spreken in de interviews de voorkeur uit om, nadat jongeren een traject bij Tactus gestart zijn contact te houden om te monitoren en zo nodig te motiveren of ondersteunen. Sommige jw'ers laten de keuze/initiatief bij de jongere of doen het alleen als ze er uren voor krijgen. De voorkeur wordt geïllustreerd door volgende citaten:

Voor mezelf heeft dat zeker meerwaarde en ik heb dat zeker liever. Ik vraag ook altijd een terugkoppeling zodat als ik ze in de wijk tegenkom ik op de hoogte ben. (Jw'er E'de)

Als ze hier binnenkomen wel. Maar als dat buiten je werk om, dat weet ik niet. Kijk op het gegeven moment is het ook van: nu ligt het bij iemand anders. (Jw'er Ootmarsum)

Teamleiders zeggen dat de verantwoordelijkheid voor jw'ers om (traject)jongeren aan te spreken en te coachen niet stopt maar dit door privacywetgeving wordt bemoeilijkt.

Ervaringen met het samenwerkingsverband

Uit de interviews blijkt dat de mate waarin jw'ers met projecten (voor middelengebruik) in aanraking komen wisselt. Alle geïnterviewden zijn bekend met Tactus al beperkt dit zich buiten de regio tot deelname aan cursussen. In Enschede is ervaring met activiteiten van Tactus op het jongerencentrum zoals koken (met ingrediënten als synoniem voor drugs) en een (voorlichting)filmproject met meiden. Een jw'er zegt dat door tijdgebrek verder niet veel gedaan wordt. In Enschede zijn positieve ervaringen met de preventiedewerker op de werkplek bij jw'ers wat overwegend positief werkt op de houding van jongeren, al ontbreekt soms nog vertrouwen bij jongeren. Ook is na de samenwerkingsdag een smoelenboek

opgericht (Tactus en Alifa medewerkers) om projecten op te zetten. Een jw'er zegt nog weinig effect van samenwerking te zien. Jw'ers noemen het bericht van niet voortzetten van bezoeken van de preventiemedewerker teleurstellend. De ervaringen worden geïllustreerd door de volgende citaten:

Ik heb ooit voorlichting met Tactus gedaan en er kwam bijna niemand. Toen zijn we met 15 jongeren naar de daklozenopvang gegaan waar ze met een ex-drugsverslaafde gepraat hebben en zagen wat drugs doet. 3 jongeren waren toen helemaal van de cocaïne en pillen af. (Jw'er E'de)

De jongeren vertrouwen de preventiewerker dan niet. Wat ze ons vertellen, vertellen ze hem soms niet De preventiewerker en de jongeren bij elkaar brengen is stukken moeilijker. (Jw'er E'de)

Dat hij wel die ervaring heeft dat ze het gaan doen. Dat is wel heel knap. Dat is een methodiek en dat werkt. Dan worden jongeren open en gaan ze veel vragen en vertellen. (Jw'er E'de)

Die (Tactus) zijn met trajecten bezig en niet op de vindplaats zelf. Daar heb ik ze uitgenodigd. Van "kom meekijken, ga ambulante mee, het jongerencentrum". ...Dat is een meerwaarde. (Jw'er E'de)

De interviews met teamleiders geven een beeld van goede ervaringen met de Tactus preventiemedewerker en een samenwerking die bestaat uit preventiewerk, ondersteuning, methodieken, activiteiten (pubquiz), ideeën en voorlichtingsmateriaal. Volgens teamleiders verkleint de preventiewerker de overgang van jongerenwerk naar hulpverlening voor jongeren en heeft het ambulante werk preventieve slagkracht die voortgezet dient te worden. Tevens wordt het smoelenboek genoemd als positief effect op hulp inschakelen.

3.1.6 Sociale norm

Invloed collega's, leidinggevenden en directie

De interviews met jw'ers laten zien dat de sociale norm onder collega's en externe partijen ten aanzien van middelengebruik door jongeren verschilt maar dat de meerderheid van jw'ers op één lijn zit. Jw'ers geven aan dat eigen Cannabis- en alcoholgebruik van jw'ers van invloed is op de norm die ten aanzien van middelengebruik bij jongeren gehanteerd wordt. Teamleiders en een directielid noemen een gemeenschappelijke aanpak die methodisch en qua uitgangspunten hetzelfde is maar waarbij jw'ers individuele vrijheid hebben in de toepassing. De sociale norm onder jw'ers wordt geïllustreerd door de volgende citaten:

Verschillend. Collega's die er onverschillig in zijn, van: "als je je kapot wil maken dan doen ze maar". Ieder zijn eigen referentiekader. Ook collega's die er heel intensief mee bezig zijn. (Jw'er E'de)

Denk dat het bij iedereen (collega's) wel bespreekbaar is maar in je achterhoofd houden dat er verschillende normen zijn als ze zelf drinken of gebruiken. Misschien onbewust. (Jw'er E'de)

Uit de interviews blijkt dat jw'ers buiten Enschede wat betreft sociale norm nog meer op één lijn zit dan in Enschede. Er zijn gedragsregels maar jw'ers geven daar individueel invulling aan. Jw'ers denken dat collega's ook zullen doorverwijzen.

Jw'ers denken steun en tijd van leidinggevenden te krijgen om actiever te signaleren, bespreekbaar te maken en hulp in te schakelen. Eén jw'er denkt dit echter niet te krijgen omdat letten op middelengebruik geen primaire taak is. Tevens verwachten jw'ers dat deze gedragingen in lijn zijn met doelen van externe partijen. Beide teamleiders en het directielid zeggen tijd en steun te faciliteren zoals: coaches, deskundigheidsbevordering en tijd/steun voor bijscholing en verder komt uit interviews met hen naar voren dat steun geven voor symptoomherkenning prima is maar inhoudelijke kennis bij Tactus thuis hoort.

Rol van ouders

Het beeld dat uit de interviews met jw'ers (binnen Enschede) naar voren komt, is dat de opstelling van ouders betreffende middelengebruik door jongeren nogal eens, afkeurend, straffend, ontkennend of faciliterend kan zijn. Veelvoorkomende reacties van ouders zijn: “mijn kind doet dat niet” of “ik wist niet dat het al zo erg was”. Een dergelijke houding bij ouders kan belemmerend werken ten aanzien van het samenwerkingsverband zoals trajectdeelname verhinderen of zorgen voor uitval voordat het traject is afgerond. Jw'ers noemen een cultuur in veel gezinnen waar jongeren vroeg (Enschede>14 jaar, buiten Enschede>12 jaar,) thuis mogen drinken. De interviews buiten Enschede geven het beeld van onwetende ouders betreffende gebruik en gevolgen. De interviews met teamleiders en directielid laten zien dat de norm van ouders het gebruik van kinderen beïnvloed en in een aantal gezinnen alcohol- en drugsgebruik geaccepteerd en gefaciliteerd wordt. Dit faciliteren komt tot uiting in onderstaande citaten:

Dat ligt er aan of ze er zelf een lusten ... In mijn wijk is het heel normaal. ... allemaal functionele alcoholisten. En burens, die kinderen drinken niet, door de hele wijk vinden ze dat raar. (Jw'er E'de)

Heel veel ouders die ook overmatig drinken/blowen Dan ben je daar, ouders schijnheilig: “doen we hier niet...” Kom ik onverwachts langs, deur op 'n kier. ...Nou je rook wiet, niet normaal. (Jw'er E'de)

De interviews met jw'ers laten zien dat ouders *in Enschede* een overwegend positieve houding ten aanzien van signaleren en bespreken van middelengebruik door jw'ers hebben. Als ouders zelf veel middelen (vooral drank) gebruiken en accepteren dat kinderen vanaf 14 jaar drinken is de houding nogal eens: "waar bemoei jij je mee?". Volgens jw'ers is er onder ouders met een positieve houding behoefte om geïnformeerd te worden over drugs en alcoholgebruik. De houding van ouders *buiten Enschede* wisselt. Men is positief ten aanzien van signaleren en bespreekbaar maken, maar hulp inschakelen wordt als bezwaarlijk ervaren. Een reden hiervoor is angst dat problematisch middelengebruik van een kind bekend wordt in het dorp. Eén jongerencentrum heeft het imago dat er alleen drugsgebruikers komen.

De interviews met teamleiders en directie bevestigen de diversiteit in houdingen onder ouders. Er is vaker een gesloten houding bij ouders die zelf middelen gebruiken en drinken voor hun kinderen faciliteren. Faciliterende ouders zouden de aanpak bemoeilijken en dan komt het op de aanpak van jw'ers aan. De houding wordt door volgende citaten geïllustreerd:

... 9 van de 10 zijn blij, maar ook dat ze de deur hebben dichtgegooid "Mijn kind doet dat niet". 30/40% komt op locatie kijken. ... als ouders niet willen denk ik dat je weinig kan doen. (Jw'er E'de)

Heel verschillend. Ligt aan welke drugs, welke middelen. Daar heb ik geen antwoord op. Dat is zo breed en afhankelijk van de persoon. Dat kun je alleen inschatten als je ze een beetje kent. (Jw'er E'de)

De attitude van ouders ten aanzien van Tactus en het samenwerkingsverband

De perceptie van jw'ers is dat de attitude van ouders ten aanzien van Tactus verschilt. Er is het beeld van Tactus als verslavingszorg, terughoudendheid en een gebrek aan vertrouwen. Uit interviews met teamleiders en directie komt een wisselend beeld naar voren. Eén geïnterviewde bevestigt de diversiteit van zowel ouders die het verwelkomen als ouders die er niet voor open staan. Ouders kunnen schrikken, het probleem ontkennen of opgelucht zijn door inschakelen van hulp. Een tweede geïnterviewde denkt dat ouders blij zijn met Tactus en bij de derde geïnterviewde werd dit punt niet besproken. Volgens jw'ers wijzen ouders die drinken en drinken door hun kinderen toestaan samenwerking eerder af. Hulp inschakelen wordt ook als belediging in hun opvoedkunde opgevat. Een afwijzende houding zorgt soms voor een half jaar werk om een traject te starten. Factoren als het milieu/wijk, normen en waarden en erkenning spelen hierbij een rol. Dit wordt geïllustreerd door de volgende citaten:

Ze moeten even van de schrik bekomen. Realiseren dat een traject kan helpen. Dan willen ze dat. Maar ze zijn onbekend met: hoe, kosten, hoe erg is het, wordt het gesloten afdeling etc. Bij Tactus denken ouders:” heroïnejunkies, zware alcoholist, en mijn zoon dan? Hoort dat daarbij?” (Jw’ er E’de)

Een aantal jaren geleden is er een voorlichtingsavond gehouden voor jong en oud. Er kwamen twee jongeren en geen enkele ouder. Maar ik hoorde van Tactus dat het vaker voorkomt en als je er heengaat de buurman dan denkt dat je kind gebruikt. (Jw’ er E’de)

In de interviews (jw’ers) buiten Enschede is de attitude van ouders niet expliciet besproken.

3.1.7 Eigen effectiviteit

De interviews met jw’ers laten zien dat jw’ers wel vertrouwen hebben dat ze middelengebruik kunnen signaleren, bespreekbaar maken en hulp in kunnen schakelen maar ook beseft dat er tekortkomingen in kennis en vaardigheden zijn. Sommige jw’ers hebben een lagere mate van eigen effectiviteit.

De interviews met teamleiders en directie laten zien dat zij er vertrouwen in hebben dat jw’ers over voldoende eigen effectiviteit beschikken echter erkennen ook zij dat jw’ers op het gebied van kennis en vaardigheden regelmatig achterop lopen.

3.1.8 Overige belemmerende en bevorderende factoren

Kennis / vaardigheden

De interviews met jw’ers schetsen een beeld dat kennis en vaardigheden van Tactus over het geheel genomen zeer welkom zijn aangezien jw’ers zelf alleen over basiskennis en - vaardigheden beschikken. De meeste jw’ers zeggen over basiskennis en basisvaardigheden te beschikken om te signaleren en bespreekbaar te maken. Een aantal jw’ers zegt echter voor het signaleren en bespreekbaar maken kennis of vaardigheden tekort te komen. Tekorten aan kennis zijn kennis van de soorten middelen, symptoomherkenning, en trends en ontwikkelingen. Kennis- en vaardigheden overdracht via Tactus (samenwerkingsdagen, preventiemedewerker) geeft diepgang die de jw’ers ontbreekt. Tevens positief ten aanzien van samenwerking is dat jw’ers zeggen voldoende kennis te hebben om Tactus in te schakelen. Buiten Enschede is het beeld vergelijkbaar met Enschede met het verschil dat sommige jw’ers

zeggen weinig met middelengebruik te maken te hebben en derhalve niet weten of kennis en vaardigheden toereikend zijn. Het algemene beeld wordt geïllustreerd door volgende citaten:

Ik ben blij met de samenwerking want van hun (Tactus) gesprekstechnieken leer ik veel. (Jw'er E'de)

Ik kan wel zien of iemand flink aan de joint is geweest of ander gedrag vertoond als anders. Maar om er echt dieper op in te gaan moet ik me daar ook verder in verdiepen. (Jw'er Ootmarsum)

De interviews met teamleiders en directielid schetsen dat jw'ers over voldoende basiskennis en -vaardigheden beschikken maar dat ze wel regelmatig achter lopen ten aanzien van bepaalde middelen. Verder wordt als nadeel van externe kennis gezien dat bezuinigingen bij Tactus het jongerenwerk een kennisprobleem zou geven.

Er is verdeeldheid onder jw'ers over hoe de samenwerking zou moeten verlopen. Sommige vinden dat Tactus zich direct op jongeren moet richten en andere doen dit liever zelf omdat ze een betere band met jongeren hebben. Dit wordt geïllustreerd door volgende citaten:

Tactus heeft daar meer kennis van dan wij. Voor ons is die kennis belangrijk maar ik vind het belangrijker dat iemand die die kennis heeft die ... direct vertelt in plaats van via ons. (Jw'er E'de)

Dat ik zelf graag voor en nadelen wil weten van middelen want uiteindelijk hebben de jongeren meer een band met mij dan met Tactus. Dat je het zelf al beter in kaart kunt brengen. (Jw'er E'de)

Een jw'ers noemt de setting van het jongerenwerk waar soms zeer onregelmatig contact is met jongeren wat het signaleren lastiger maakt. Dit wordt geïllustreerd door volgend citaat:

Het staat wel op papier hoe je t kan opmerken maar is per persoon verschillend. Bij crisisopvang zag ik het sneller,... daar zag je jongeren iedere dag. Hier ... 2 wk'en niet, dan weer 2 wk'en wel. (Jw'er E'de)

Rol van wetgeving voor het samenwerkingsverband

Het beeld dat uit de interviews naar voren komt is dat de wettelijke bepaling dat voor jongeren onder de 16 een handtekening nodig is, voor flinke vertraging of annulering van deelname aan een traject kan zorgen. Een jongere kan het probleem liever niet aan zijn ouders willen vertellen en van deelname afzien. Voor het samenwerkingsverband een punt van aandacht aangezien het bij deze leeftijd mogelijk meer moeite kost om de jongere toch te doen besluiten deel te nemen aan een traject. Dit wordt geïllustreerd door het volgende citaat:

Wat ik jammer vind is dat er onder de 16 een handtekening nodig is voor behandeling. Daar beginnen dan allerlei remmen te ontstaan waardoor de jongere er weer tussenuitglipt. (Jw'er E'de)

Een belemmering voor het samenwerkingsverband is privacywetgeving en protocollen, die uitwisseling van gegevens, zoals terugkoppeling van informatie over een jongere van Tactus aan jw'ers na start van een traject, verhinderen. Het gelden van protocollen voor hulpverlenersinstellingen omtrent het melden van het aangaan van een hulpverlenersrelatie met een jongere (die dan cliënt wordt), zorgt voor een verschil in werkwijze met de vrijwillige relatie bij jongerencentra. Deze overgang kan voor jongeren een belemmering zijn. Bevorderend voor samenwerking kan zijn de strengere Drank en Horecawetgeving die per 1 januari 2013 is ingegaan. Voor jongeren onder de 16 jaar is het bij zich hebben van alcohol op openbare plaatsen strafbaar en leveren van alcohol aan iemand onder de 16 is verboden. Een teamleider wil deze wetsverandering actief oppakken.

Vertrouwensband

Uit de interviews komt naar voren dat signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen van middelengebruik volgens jw'ers zowel voordelig als nadelig op de vertrouwensband (jw'er -jongere) kan werken. Angst bij jw'ers de vertrouwensband te beschadigen, leidt soms tot aanmelding bij het zorgteam in plaats van direct hulp van Tactus in te schakelen. De interviews met teamleiders geven zowel bevestiging van risico op beschadiging van de vertrouwensband als ook onenigheid met jw'ers hierover. Van belang zou zijn dat de jw'er deskundig is, gezag uitstraalt en een goede aanpak hanteert. Eén teamleider zegt dat jw'ers duidelijk tegen jongeren moeten zijn dat men hulp inschakelt.

De interviews met jw'ers laten zien dat intensiever signaleren en bespreekbaar maken als mogelijk nadeel kan geven dat jongeren zich ongemakkelijk of onder druk gezet voelen. Hierdoor zouden ze jw'ers kunnen gaan mijden. Mogelijke voordelen zouden zijn het wegnemen van vooroordelen (over Tactus) en een drempelverlagende werking. (H)erkenning van het probleem door de jongere kan de band versterken, uitblijven van (h)erkenning kan afstand creëren. Dit wordt geïllustreerd door volgend citaat:

Ja, de band kan hechter worden maar ook slechter.... Zo van "die begint te zeuren, daar ga ik niet meer naar toe". Een ander kan het juist prettig vinden om er toch over te praten. (Jw'er Ootmarsum)

Externe samenwerking

Uit de interviews komt naar voren dat als een jongere geen hulp (Tactus) aanvaardt deze veelal bij het multidisciplinair zorgteam wordt ingebracht. Naast Tactus en scholen bevat het zorgteam ook de Gemeente, GGD (Gemeentelijke Gezondheidsdienst), SCW, BJZ (Bureau

Jeugdzorg), LPA (Leerplichtambtenaar), Maatschappelijk Werk en Politie. Nadelen van het zorgteam zijn, lage frequentie van bijeenkomsten, breed takenpakket en wachtlijsten. De teamleiders noemen als nadeel van het inbrengen bij een zorgteam dat er op 3 leefgebieden problemen moeten zijn. Verwachtingen van jw'ers over samenwerking (extern) zijn divers. Verwachten sommigen deskundigheidsbevordering, anderen juist dat Tactus zich direct outreachend richt op jongeren en het jongerenwerk zo ontlasten. Een jw'er zegt hierover:

Dat we meer informatie willen over verschillende middelen, herkennen en voorkomen. Deskundigheid willen we zelf ook want iedere keer de preventiewerker erbij ... is niet altijd handig. (Jw'er E'de)

De interviews met teamleiders en directielid laten zien dat (volgens hen) bij een actievere rol van jw'ers (signaleren, bespreekbaar maken, hulp inschakelen) een meer outreachende werkwijze van Tactus (vooral de preventiemedewerker) hoort die meer werk op de werkvloer bij de jw'er overneemt. Belemmering is de beperkte capaciteit van de preventiewerker. Jw'ers (binnen en buiten Enschede) verwachten door het samenwerkingsverband eerder en/of beter te signaleren, bespreekbaar te maken en beter op de hoogte te zijn. Tactus en jw'ers zouden elkaar hierbij op moeten zoeken, ondersteunen en versterken. Een Tactus medewerker informeel bij de jongeren zorgt voor bekendheid en is drempelverlagend. De samenwerking zou structureel en preventief moeten zijn. Dit wordt geïllustreerd door het volgende citaat:

Ik vind dat je als jongerenwerk preventief in moet steken. Dat zie je aan de wachtlijsten in de jeugdzorg ook. De hulp voor de jongere komt vaak te laat en dat vind ik ... met Tactus ook. (Jw'er Denekamp)

Jw'ers verwachten als voordelen dat jongeren in trajecten als voorbeeld dienen, Tactus en jongerenwerk van elkaar leren, en uiteindelijk minder verslavingsproblematiek. Deelnemende partijen in samenwerking en aanpak van middelengebruik zouden moeten zijn: scholen, Leerplichtambtenaar, Maatschappelijk Werk, Bureau Jeugdzorg, Politie, Zorgcoördinatoren, Gemeente, GGD, Mediant, MEEtwente, Het Trimbosinstituut, Reclassering, Sociaal Cultureel Werk, kerken, huisartsen, wijkcoach, Jeugdact, Jarabee, woningbouwverenigingen, wijkraden, ouders, sportverenigingen en het Leger des Heils.

3.2 Kwantitatief deelonderzoek

3.2.1 uitkomsten van het samenwerkingsverband, interventie- versus controlegroep

Vanwege de lage respons is er in plaats van een longitudinale analyse, voor gekozen om de kwantitatieve gegevens als een cross sectioneel onderzoek te analyseren waarbij de data van meting 1 en meting 2 van de unieke proefpersonen (n=48) zijn samengenomen.

Voor de evaluatie van het samenwerkingsverband wordt gekeken naar verschillen in cognities tussen de groep jw'ers in Enschede, die bij het samenwerkingsverband betrokken zijn en de groep buiten Enschede die dat niet waren. In tabellen 1A en 1B zijn de significante resultaten van de cognities attitude, eigen effectiviteit, sociale norm, descriptieve norm voor signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen weergegeven voor de totale groep respondenten (n=48).

Wat betreft cognities van signaleren is slechts 1 significant verschil te zien, namelijk dat de descriptieve norm door de jw'ers buiten Enschede ($M=3.8$), positiever wordt ervaren dan in Enschede ($M=3.0$, $p=.02$). Dit verschil laat een effect zien tegen de verwachting in, wat opvallend is omdat je zou verwachten dat het samenwerkingsverband in Enschede een positieve uitwerking op de descriptieve norm zou hebben.

Wat betreft bespreekbaar maken blijkt dat jw'ers buiten Enschede ($M=3.8$) een positiever beeld hebben ten aanzien van de verwachting van jongeren over het (individueel) bespreekbaar maken van middelengebruik door de jw'er (Enschede, $M=3.0$, $p=.02$). Ook dit verschil gaat tegen de verwachting in. Respondenten in Enschede laten een gunstigere descriptieve norm zien ($M=4.1$) in vergelijking met de groep van buiten Enschede (gemiddelde=3.5) wat betreft aantal collega's dat middelengebruik (groepsgewijs) bespreekbaar maakt ($p=.09$).

Het beeld dat van hulp inschakelen naar voren komt, is dat van de groep jw'ers buiten Enschede ($M=4.4$), meer jw'ers positief zijn ten aanzien van deelname aan een halfjaarlijkse samenwerkingsdag, dan van de groep jw'ers in Enschede ($M=4.0$, $p=.10$). Ook wat het de attitude ten aanzien van deelname aan cursussen aangaat is deze bij de groep jw'ers buiten Enschede ($M=4.1$) wat gunstiger dan bij de groep uit Enschede ($M=3.7$, $p=.08$). Ten slotte ervaart de groep jw'ers uit Enschede een grotere eensgezindheid onder collega's wat betreft de sociale norm over hulp inschakelen ($M=4.5$) dan de groep jw'ers buiten Enschede ($M=4.0$, $p=.08$).

Tabel 1A

Verschillen in cognities van jw'ers in Enschede en buiten Enschede betreffende de intentie tot signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen, uitgedrukt in gemiddelden (n=48;n=24E, n=24BE)

Cognities	Signaleren			Bespreekbaar maken			Hulp inschakelen		
	E ^(m)	BE ^(m)	p	E ^(m)	BE ^(m)	p	E ^(m)	BE ^(m)	p
Attitude									
Algemeen actief	5.0	5.0	.33						
Groep				4.6	4.3	.20			
Individueel				4.8	5.0	.31			
Risikant mg volgens definitie	4.1	4.2	.57				4.1	4.2	.63
Bij risikant mg schaadt vertrouwensband							2.9	2.7	.60
Eigen effectiviteit									
Algemeen*	2.7	2.6	.84						
Groep*				2.4	2.4	.99			
Individueel*				1.8	1.8	.91			
Bij risikant mg* ¹							1.8	1.7	.76
Sociale norm									
Jongerenwerker en collega's binnen Jongerencentrum op 1 lijn							4.6	4.0	.08
Collega's/leidinggevenden verwachting	4.6	4.7	.61						
Jongeren verwachting algemeen	3.2	3.0	.67						
Collega's/leidinggevenden verwachting groep				4.5	4.2	.23			
Collega's/leidinggevenden verwachting individueel				4.6	4.5	.63			
Jongeren verwachting groep				2.8	2.9	.80			
Jongeren verwachting individueel				3.0	3.8	.02			
Collega's/leidinggevenden samenwerking goed							4.8	4.7	.61
Jongeren samenwerking goed							3.2	3.2	.92
Leidinggevende stimuleert samenwerking Tactus							4.7	4.6	.41
Descriptieve norm									
Collega's groep	4.3	3.9	.19	4.1	3.5	.09			
Collega's individueel	3.0	3.8	.02	4.2	3.8	.11			
Intentie									
Algemeen toekomst	4.6	4.4	.41						

Groep toekomst	4.4	3.9	.11		
Individueel toekomst	4.3	4.6	.33		
Werken aan goede samenwerking				4.5	4.2 .28
Tactus toekomst					

Noot. E: Enschede, BE: buiten Enschede, m: gemiddelde, p: significantieniveau, Schaal 1-5 negatief-positief
*:schaal positief-negatief. ¹mg: middelengebruik

Tabel 1B

Verschillen in attitude (aspecten samenwerkingsverband) van jw'ers binnen en buiten Enschede betreffende de intentie tot hulp inschakelen, uitgedrukt in gemiddelden (n=48;n=24E, n=24BE)

	Hulp inschakelen		
	E ^(m)	BE ^(m)	p
Attitude			
Bijwonen van een halfjaarlijkse samenwerkingsdag	4.0	4.4	.10
Regelmatige deelname cursussen	3.7	4.1	.08
Regelmatig bezoek van een Tactusmedewerker	3.9	4.2	.18
Voorlichting jongeren gegeven door Tactusmedewerker	3.9	4.1	.30
Samenwerking met Tactus	4.3	4.6	.25

Noot. E: Enschede, BE: buiten Enschede, m: gemiddelde, p: significantieniveau, Schaal 1-5 negatief-positief,
*:schaal positief-negatief, Alle significante gemiddelden ($p < 0.10$) zijn vetgedrukt.

Dezelfde analyses op respondenten op de nameting $n=27$ (Enschede: $n=18$, buiten Enschede $n=9$) laten wat betreft signaleren zien, dat de groep uit Enschede positiever is op de *intentie tot actief signaleren* ($M=4.7$) dan de groep buiten Enschede ($M=3.7$, $p=.02$). Wat betreft bespreekbaar maken zijn geen verschillen gevonden in regio's. Verder gaf de groep uit Enschede aan, ten aanzien van hulp inschakelen meer met collega's op 1 lijn te zitten ($M=4.8$) dan de groep buiten Enschede ($M=3.5$, $p=.00$).

3.2.2 Determinanten analyse

In de determinantenanalyse (tabel 2) zijn de drie deelgedragingen (signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen) met specifieke determinant(en) te vinden maar ook de analyse op elke deelgedraging. Er is getoetst op correlaties tussen determinanten op de drie deelgedragingen en de intentie tot het uitvoeren van de 3 deelgedragingen. De correlaties worden weergegeven met de correlatiecoëfficiënten (ρ).

Voor de intentie tot actief signaleren (actiever dan nu) blijken er acht sterke correlaties ($\rho > .35$) met een aantal determinanten te bestaan. Opvallend is dat de mate waarin ze zichzelf

in staat achten hulp in te schakelen, al een relatie heeft met de eerste handeling te weten de mate van actief signaleren. Verder blijkt dat de sociale norm onder collega's, maar niet de descriptieve norm, een relatie heeft met de intentie tot actief signaleren. De verwachting van collega's (maar niet het bespreekbaar maken door collega's) om middelengebruik individueel bespreekbaar te maken heeft een relatie met het actief signaleren door de jw'er zelf.

Bij de intentie tot het bespreekbaar maken in de groep valt als eerste de sterk negatieve correlatie op met de eigen effectiviteit* ten aanzien van hulp inschakelen en daarnaast de negatieve correlatie met eigen effectiviteit ten aanzien van actief signaleren. De mate waarin een jw'er denkt in staat te zijn hulp in te schakelen* blijkt dus naast dat het een relatie heeft met de mate van actief signaleren ook een relatie te hebben met bespreekbaar maken. Hier lijkt het gedrag van jw'ers ten aanzien van het (individueel) bespreekbaar maken te worden beïnvloed door de mate waarin ze (denken) actief (te) kunnen signaleren en hulp in (te) kunnen schakelen. Als jw'ers dus al de opvatting hebben niet goed actief te kunnen signaleren, bijvoorbeeld omdat ze symptomen van middelengebruik niet goed herkennen of men bang is voor een negatieve reactie van jongeren heeft dat een negatieve invloed op de intentie voor de mate van groepsgewijs bespreekbaar maken. Ook als jw'ers denken dat ze moeilijkheden gaan ondervinden bij het hulp inschakelen, zoals een jongere die Tactus niet ziet zitten, wordt de mate waarin jw'ers de intentie hebben groepsgewijs bespreekbaar te maken negatief beïnvloed. Verder blijkt ook hier de verwachting van collega's om middelengebruik in de groep bespreekbaar te maken (sociale norm) maar ook het daadwerkelijk bespreekbaar maken in de groep door collega's (descriptieve norm) een relatie te hebben met de intentie tot bespreekbaar maken. Tenslotte heeft een positieve taakopvatting, dus de opvatting dat middelengebruik en middelenmisbruik tot de taak van een jw'er behoort ook een positieve invloed op de intentie tot bespreekbaar maken van middelengebruik en/of middelenmisbruik.

Voor de intentie tot individueel bespreekbaar maken zijn twee sterke correlaties gevonden. Deze correlaties betekenen dat een positieve houding om jongeren apart te spreken over middelengebruik resulteert in een positieve intentie tot individueel bespreekbaar maken en hetzelfde geldt voor een positieve taakopvatting omtrent hulp inschakelen* bij de jw'er.

Als het gaat om de intentie tot hulp in schakelen dan zijn er acht sterke correlaties. De drie sterkste hiervan zijn: de sociale norm, (verwachting van hulp inschakelen) onder collega's en leidinggevenden (.54), maar ook de (verwachting van steun) van leidinggevende in samenwerking met Tactus ten aanzien van middelengebruik (.38). Tenslotte is er nog de attitude dat hulp inschakelen de vertrouwensband schaadt (-.37).

Tevens is getoetst op determinanten die bepalend zijn voor het *werken aan een goede samenwerking* die in de laatste kolom van tabel 2 worden weergegeven.

Aanvullend is gezocht naar correlaties tussen werkniveau en de intenties tot signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen. Hetzelfde geldt voor aantal jaren werkervaring. Hieruit blijken geen (significante) correlaties.

Tabel 2

Correlaties van determinanten met intentie voor gedrag (signaleren, bespreekbaar maken, hulp inschakelen uitgedrukt in de correlatiecoëfficiënt ρ (rho) met het significantieniveau. (n=48)

Determinanten	Intentie actief signaleren		Intentie bespreekbaar maken				Intentie hulp inschakelen		Werken aan goede samenwerking	
	ρ	p	Groep		Individueel		ρ	p	ρ	p
<i>Attitude</i>										
Schaadt hulp inschakelen de vertrouwensband*	-.39	.01					-.37	.02		
Deelname cursussen	-.34	.02								
Bespreekbaar maken in groep			.37	.01						
Bespreekbaar maken individueel					.34	.03				
Hulp Inschakelen riskant mg ¹							.31	.04	.47	.00
Regelmatig bezoek Tactusmedewerker			.33	.03			.32	.04	.35	.02
Samenwerking Tactus algemeen									.43	.00
<i>Sociale norm</i>										
Verwachting collega's en leidinggevend en signaleren	.34	.02								
Verwachting jongeren signaleren	.33	.03								
Verwachting collega's voor: Bespreekbaar maken groep			.41	.01						
Bespreekbaar maken individueel	.47	.00								
Verwachting collega's en leidinggevend en hulp inschakelen	.35	.02					.54	.00	.36	.02
Samenwerking: attitude collega's en leidinggevend ten aanzien van									.40	.00
Mijn leidinggevende stimuleert samenwerking Tactus							.38	.01	.57	.00
<i>Descriptieve norm</i>										
Hoeveel collega's signaleren									.32	.04

Collega's hoeveel maakt bespreekbaar groep				.39	.01			.33	.04	.40	.01
Collega's hoeveel maakt bespreekbaar individueel											
Collega's jongerencentrum 1 lijn				.37	.01						
<i>Eigen effectiviteit</i>											
Actief signaleren*				-.37	.01			-.32	.04		
Bespreekbaar maken groep*											
Bespreekbaar maken individueel*				-.33	.03						
Hulp inschakelen bij riskant mg* ¹				-.49	.00	-.45	.00			-.44	.00
<i>Belemmerende en bevorderende factoren</i>											
Taakopvatting hulp inschakelen*				-.44	.00	-.40	.01	-.35	.03	-.34	.03
Vertrouwen in verslavingszorg*										-.34	.03

Noot. ρ : correlatiecoëfficiënt rho, p: significantieniveau, $p = <0.05$, Schaal 1-5 negatief-positief, *:schaal positief-negatief. ¹mg: middelengebruik

De multivariate analyse van de determinanten met intentie op de gedragingen

De multivariate analyse laat zien dat: taakopvatting betreffende hulp inschakelen, attitude betreffende beschadigen vertrouwensband bij hulp inschakelen, en verwachting van jongeren betreffende signaleren bijdragen aan (de intentie tot) signaleren indien gecorrigeerd voor de anderen. Deze intentie wordt voor 51% ($R^2 = .51$) door het model verklaard (Tabel 3).

Tabel 3

Multivariate analyse: variantie van determinanten met intentie tot signaleren

($n=48$)

Determinanten	Intentie signaleren		
	β	t	p
<i>Taakopvatting</i> : niet mijn taak hulp in te schakelen	-.54	-4.77	.00
<i>Attitude</i> : schaadt hulp inschakelen de vertrouwensband	-.38	-3.27	.00
<i>Sociale norm</i> : de jongeren verwachten dat ik actief signaleer	.33	2.79	.01

Noot. Methode: voorwaartse stapsgewijze $R: .74$ (aangepaste) $R^2: .51$ SE: .57 F: 14.35 df: 35, $p = <.10$

Uit de multivariate analyse van de determinanten met intentie tot bespreekbaar maken blijkt dat de intentie tot bespreekbaar maken voor 54% ($R^2: .54$) door het model wordt verklaard. Het model laat zien dat de taakopvatting; “niet mijn taak hulp in te schakelen”, de attitude;

”individueel bespreekbaar maken vind ik een goede zaak” en de descriptieve norm; “aantal collega’s dat (groepsgewijs) bespreekbaar maakt” allen significant zijn bij $p < .10$.

Tabel 4

Multivariate analyse: variantie van determinanten met intentie tot bespreekbaar maken (n=48)

Determinanten	Intentie bespreekbaar maken		
	β	t	p
<i>Taakopvatting</i> : niet mijn taak hulp in te schakelen	-.64	-5.24	.00
<i>Attitude</i> : individueel bespreekbaar maken vind ik een goede zaak	.29	2.36	.03
<i>Descriptieve norm</i> : aantal collega’s dat in groep bespreekbaar maakt	.28	2.26	.03

Noot. Methode: voorwaartse stapsgewijze R: .77 (aangepaste) R^2 : .54 SE: .56 F: 13.30 df: 28 $p < .10$

Uit de multivariate analyse van de determinanten met intentie tot hulp inschakelen blijkt dat de intentie tot hulp inschakelen voor 34% (R^2 : .34) door het model wordt verklaard. Bij een significantieniveau van $p < .10$, blijken de determinanten sociale norm; “Bij riskant middelengebruik... verwachten mijn collega’s en leidinggevenden dat ik hulp inschakel” en de taakopvatting; “niet mijn taak hulp inschakelen” beiden significant.

Tabel 5

Multivariate analyse: variantie van determinanten met intentie tot hulp inschakelen (n=48)

Determinanten	Intentie hulp inschakelen		
	β	t	p
<i>Sociale norm</i> : Bij riskant middelengebruik.. verwachten mijn collega’s en leidinggevenden dat ik hulp inschakel	.41	2.76	.01
<i>Taakopvatting</i> : Niet mijn taak hulp in te schakelen	-.38	-2.58	.02

Noot. Methode: voorwaartse stapsgewijze R: .62 (aangepaste) R^2 : .34, SE: .77, F: 9.28, df: 30 $p < .10$

4. Conclusie

Het in 2011 gestart samenwerkingsverband tussen Alifa (welzijn) en Tactus (instelling voor verslavingszorg) maakt deel uit van een integrale aanpak van middelenmisbruik die beoogt jongeren uit risicogroepen met betrekking tot middelenmisbruik die bij het jongerenwerk bekend zijn te bereiken (Snoek et al., 2010). Samenwerking omvat uitwisseling van kennis en vaardigheden tussen de instanties en het opstellen van een protocol over hoe te handelen in het geval van het signaleren van middelengebruik/misbruik bij jongeren door jw'ers. Het samenwerkingsverband moet zorgen voor herkennen van middelengebruik bij jongeren in een vroeg stadium en terugdringen ervan.

Ten eerste laten de resultaten uit dit onderzoek zien dat de kenmerken van de innovatiestrategie onvoldoende duidelijk zijn. Het samenwerkingsverband lijkt in Enschede op een aantal opzichten onvoldoende concreet beschreven te zijn. Dit kan zowel de uitvoering van het samenwerkingsverband (zowel voor jw'ers als de preventiemedewerker), als het evalueren bemoeilijken. Voor het evalueren op zowel kwaliteit als kwantiteit (Damschroder et al., 2009) is het van belang dat de interventie en de handelingen van jw'ers goed zijn beschreven. Een manier om dit te doen is het opstellen van een protocol over hoe te handelen bij het signaleren van middelengebruik/misbruik van jongeren, met duidelijke taakomschrijving voor jw'ers en Tactus (zoals de preventiemedewerker).

De verdere resultaten en conclusies worden hieronder aan de hand van de onderzoeksvragen weergegeven.

4.1 De effecten van het samenwerkingsverband

Onderzoeksvraag I, met betrekking tot wat het effect is van de interventie (samenwerkingsverband) zoals op de cognities attitude, eigen effectiviteit, sociale norm, descriptieve norm, intentie en overige belemmerende en bevorderende factoren is vanuit het huidige onderzoek slechts indicatief te beantwoorden. Reden hiervoor is dat het deelonderzoek met de dubbele meting door middel van vragenlijsten te kampen had met een te grote non-respons op meting 1 en uitval op de tweede meting. Om dit op te vangen zijn de kwantitatieve analyses, waaronder die met betrekking tot verschillen tussen regio's, gedaan op de totale groep respondenten (n=48). De groep van unieke respondenten uit meting 1 en

meting 2 zijn dus samengevoegd. Vanwege het ontbreken van een nulmeting kan er dus niet gesproken worden van effecten van het samenwerkingsverband. In plaats daarvan is er gekeken naar verschillen tussen de regio's (groep jw'ers in Enschede met de groep jw'ers buiten Enschede) zonder deze verschillen toe te schrijven aan het samenwerkingsverband. Om de verschillen in regio's in het kwantitatieve deelonderzoek kracht bij te zetten is er waar mogelijk gezocht naar overeenkomsten tussen de resultaten uit de vragenlijsten (verschillen tussen de regio's) en de resultaten uit de interviews. De belangrijkste resultaten worden hieronder weergegeven.

Resultaten waarbij de groep jw'ers uit Enschede positievere resultaten laten zien dan de groep jw'ers buiten Enschede zijn:

- De kwantitatieve resultaten bevatten aanwijzingen voor een voornamelijk positieve houding van jw'ers in het algemeen ten aanzien van het samenwerkingsverband. De interviews geven aanwijzingen van overwegend goede ervaringen met de preventiemedewerker van Tactus op de werkvloer met de jw'er in Enschede. Uit de interviews blijkt dat jw'ers niet over gelijke kennis en vaardigheden beschikken als de preventiewerker en dat ze veel van hem kunnen leren.
- Tevens bevatten de kwantitatieve resultaten aanwijzingen voor een sterkere intentie tot actief signaleren onder jw'ers in Enschede. De interviews geven op dit punt geen aanvullende aanwijzingen.
- De kwantitatieve resultaten bevatten aanwijzingen voor een gunstiger beeld als het gaat om de descriptieve norm betreffende (het aantal collega's dat) groepsgewijs bespreekbaar maken van middelengebruik voor de groep Jw'ers in Enschede.
- Tevens bevatten de kwantitatieve resultaten aanwijzingen voor een meer eensgezinde sociale norm (grotere eensgezindheid onder collega's) ten aanzien van hulp inschakelen onder de groep jw'ers in Enschede. De interviews en registratie van activiteiten van Tactus lijken te wijzen op genomen initiatieven door Enschedese jw'ers om makkelijker hulp in te kunnen schakelen van Tactus. Uit de registratie van activiteiten van Tactus blijkt echter dat dit nog niet heeft geleid tot meer vervolgenterventies.

Tevens zijn er resultaten waarbij de groep jw'ers buiten Enschede positievere resultaten laten zien dan de groep jw'ers binnen Enschede:

- De kwantitatieve resultaten bevatten aanwijzingen dat het aantal jw'ers dat signaleert buiten Enschede hoger ligt.
- Tevens bevatten de kwantitatieve resultaten aanwijzingen dat jw'ers buiten Enschede van jongeren (waar ze mee werken) een positievere houding ten aanzien van individueel bespreekbaar maken van middelengebruik verwachten.
- Tenslotte bevatten de kwantitatieve resultaten aanwijzingen voor een positievere houding van jw'ers buiten Enschede ten aanzien van de deelname aan een halfjaarlijkse samenwerkingsdag evenals ten aanzien van deelname aan cursussen.

Als aanvulling op bovenstaande punten uit de evaluatie dient opgemerkt dat de interviews aanwijzingen geven dat één van de doelstellingen uit het samenwerkingsverband niet is behaald. Het gaat hierbij over het opstellen van een protocol over hoe te handelen in het geval van signaleren van middelengebruik/misbruik bij jongeren door jw'ers. Het onderzoek bevat aanwijzingen dat er behoefte is aan een dergelijk protocol. Verder komen nog een aantal interessante punten uit de interviews naar voren die voor het samenwerkingsverband van belang kunnen zijn. Deze punten zijn:

Eigenschappen gerelateerd aan de Sociopolitieke context

- Bij een groot aantal jongeren, jw'ers en ouders bestaat het imago van Tactus als verslavingszorg, wat een belemmering kan vormen voor samenwerking.
- Wetgeving die vereist dat van jongeren onder de 16 jaar ouders toestemming moeten geven vormt in een aantal gevallen een belemmering om hulp in te schakelen (Tactus).
- Wetgeving omtrent privacy belemmert communicatie van Tactus naar jw'ers na de start van een hulpverleningstraject door een jongere. In feite verliest de jw'er vaak het contact met jongeren wat toekomstig hulp inschakelen door jw'ers kan belemmeren.
- Ouders die middelengebruik en -misbruik in de vorm van Cannabis en alcohol als normaal beschouwen en faciliteren kan belemmerend werken op hulp inschakelen.
- Uit de interviews blijkt een gesloten houding bij jongeren ten aanzien van signaleren, bespreekbaar maken of hulp inschakelen door jw'ers.
- Teamleiders noemen dat bezuinigingen het jongerenwerk, ook wat betreft signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen steeds verder beperkt. Dit geldt ook voor de capaciteit van Tactus/preventiewerker om werk over te nemen. Van dit laatste

(overnemen van werk) blijkt uit de interviews dat dit door jw'ers wordt geprefereerd.

Eigenschappen gerelateerd aan de adopterende persoon

- Jw'ers die er een meer liberale norm voor jongeren (en/of zichzelf) op na houden dan Tactus, signaleren middelengebruik minder, of doen er minder mee als het gesignaleerd is wat belemmerend kan zijn voor samenwerking en hulp inschakelen.
- Sommige jw'ers zien het niet als hun taak (geen primaire taak) om middelengebruik te signaleren, bespreekbaar te maken of hulp in te schakelen). Het wordt pas een taak bij belemmering in de ontwikkeling van jongeren, wat samenwerking kan belemmeren.
- Gebrek aan (specialistische) kennis en vaardigheden bij jw'ers (middelen, herkennen) bij signaleren en bespreekbaar maken laat behoefte aan samenwerking zien.

Eigenschappen gerelateerd aan de innovatie

- Zoals eerder genoemd (adopterende persoon) is er een grijs gebied tussen uitvoeren van de innovatie (actief signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen) en de taakomschrijving ofwel individuele vrijheid van jw'ers in hun werk. Werken met een protocol in plaats van richtlijnen zou bevorderend kunnen werken.

4.2 De determinantenanalyse

Fleuren et al. (2004) deden onderzoek naar determinanten van innovatie binnen organisaties in de gezondheidszorg middels een systematisch review en delphi studie. Zij identificeerden 50 determinanten die introductie kunnen faciliteren of belemmeren en deelden deze in vier categorieën in: Sociaal-politieke context, organisatie, adopterende persoon, en de innovatie.

De in dit onderzoek bij jongerenwerkers gevonden determinanten die een unieke (significante) bijdrage leveren in het verklaren van de intentie gecorrigeerd voor de anderen zijn hieronder in de categorieën van Fleuren et al. (2004) ingedeeld:

Sociaal-politieke context: de *sociale norm* onder jongeren ten aanzien van signaleren heeft een relatie met actief signaleren. De Adopterende persoon (professional): de *taakopvatting(3x)* ten aanzien van hulp inschakelen die een relatie met actief signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen heeft. De *attitude (2x)* of hulp inschakelen de

vertrouwensband beschadigt die een relatie met actief signaleren heeft, en de *attitude* ten aanzien van individueel bespreekbaar maken die een relatie met bespreekbaar maken heeft. De *descriptieve norm*: aantal collega's dat in de groep bespreekbaar maakt dat een relatie heeft met bespreekbaar maken. Tenslotte is er een relatie van de Organisatie: de *sociale norm* onder collega's en leidinggevendenden ten aanzien van hulp inschakelen, met hulp inschakelen.

Te zien is dat alle determinanten op twee na, betrekking hebben op de adopterende persoon (professional) en voornamelijk relaties hebben met (de intentie tot) actief signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen. Aanvullend speelt de organisatie nog een aanvullende rol (in de vorm van de verwachting van leidinggevendenden ten aanzien van hulp inschakelen) voor het hulp inschakelen en de sociaal-politieke context een rol (in de vorm van de verwachting van jongeren ten aanzien van actief signaleren) voor het actief signaleren.

Uit bovenstaande analyse van de determinanten volgt, dat aanbevelingen voor bijsturing van het samenwerkingsverband zich primair moeten richten op de adopterende persoon (professional), met een aanvulling op de jongeren (sociaal-politieke context) en de organisatie (leidinggevendenden).

4.3 Aanbevelingen en eindconclusie

Aan de hand van de determinantenanalyse en de acht gevonden determinanten die een unieke bijdrage leveren in het verklaren van de (intenties tot) het actief signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen zijn aanbevelingen te doen. Deze aanbevelingen worden hieronder per determinant besproken samen met het doel waarnaar toe gewerkt dient te worden en het middel hoe dit doel bereikt kan worden.

Sociaal-politieke context:

Sociale norm: De verwachting van jongeren (volgens de jw'er) dat de jw'er actief signaleert is bepalend voor de intentie bij jw'ers om *actief te signaleren*. **Aanbevolen doel:** Zorgen dat jongeren geïnformeerd zijn over het feit dat er door jw'ers actief gesignaleerd wordt. Een aandachtspunt hierbij is dat de mogelijkheid bestaat dat bepaalde jongeren het jongerencentrum en/of jw'ers kunnen gaan mijden. Men zou hierbij de jongeren goed moeten monitoren om te zien wat de uitwerking hiervan is. **Middel:** Jw'ers moeten jongeren duidelijk informeren over dat ze middelengebruik actief signaleren bij jongeren. Dit dient men te beargumenteren met de reden zoals de gevolgen indien een jongere te lang niet geholpen

wordt. Dit kan gedaan worden via voorlichting zoals door posters ophangen, flyers uit te delen of door het regelmatig te bespreken.

Adopterende persoon (professional):

De **taakopvatting (3x)** ten aanzien van hulp inschakelen is bepalend voor (de intentie tot) *actief signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen*. **Aanbevolen doel:** Jw'ers die het niet als taak zien hulp in te schakelen zover te krijgen dat ze dit wel als taak gaan zien.

Middel: Een protocol over hoe te handelen ten aanzien van hulp inschakelen kan een goede basis geven voor de taakopvatting en daarmee voor toekomstige samenwerking binnen het samenwerkingsverband. In dit protocol kunnen jw'ers samen met Tactus hun voorkeur in de samenwerking verwerken zodat ook iedereen die ermee werkt zich erin kan vinden en over voldoende motivatie beschikt om het uit te voeren. Verder kunnen jongerenorganisaties of Tactus zich richten op jw'ers die het niet als taak zien. Het organiseren van groepsgesprekken met jw'ers die het wel als taak zien als rolmodel, kan de taakopvatting beïnvloeden. In gesprekken kunnen praktijkvoorbeelden (successtories) van jongeren van deelname aan een traject en de positieve uitkomst ervan opgenomen worden. Benadrukt kan worden dat jw'ers wellicht de enige zijn die en het contact en de goede band met risicjongeren hebben.

De **attitude (2x)** ten aanzien van of hulp inschakelen de vertrouwensband beschadigt is bepalend voor (de intentie tot) actief signaleren, en de **attitude** ten aanzien van individueel bespreekbaar maken is bepalend voor (de intentie tot) het bespreekbaar maken. **Aanbevolen doel 1:** Jw'ers in laten zien dat hulp inschakelen niet hoeft te betekenen dat jongeren het vertrouwen in de jw'er verliezen of dat dit verminderd. In de plaats daarvan ervoor zorgen dat jw'ers ervan uitgaan dat als het goed aangepakt wordt de vertrouwensband erdoor gesterkt kan worden en jongeren vaak (achteraf) blij zijn met de geboden hulp. **Middel:** (positieve) ervaring opdoen in samenwerking met de preventiewerker (Tactus) bij jongeren die aan riskant middelengebruik of misbruik doen, waarbij de vertrouwensband in tact blijft of verbeterd. Jongeren die zijn geholpen en die nog steeds contact hebben met jw'ers als rolmodel laten dienen. **Aanbevolen doel 2:** een positieve attitude ten aanzien van bespreekbaar maken bij jw'ers realiseren. **Middel:** modelleren met de preventiewerker van Tactus en zo de jw'er laten zien en meemaken dat het meevalt en kan werken in de aanpak bij middelengebruik.

De **descriptieve norm** van collega's is bepalend voor (de intentie tot) bespreekbaar maken. **Aanbevolen doel:** zorgen dat het bespreekbaar maken van riskant middelengebruik en middelenmisbruik altijd gebeurt als dit gesignaleerd is. **Middel:** Groepsgesprekken met

collega's organiseren en proberen via informatie en protocollen het bespreekbaar maken onder jw'ers te verhogen door het een gewoonte te laten worden.

De Organisatie:

De *sociale norm* onder collega's en leidinggevenden ten aanzien van hulp inschakelen bij riskant middelengebruik is bepalend voor (de intentie tot) hulp inschakelen. **Aanbevolen doel:** Zorgen dat een groot aantal jw'ers en leidinggevenden verwachten dat na het bespreekbaar maken van middelenmisbruik van een jongere door een jw'er hulp ingeschakeld wordt. **Middel:** Groepsgesprekken en discussies organiseren voor jw'ers en leidinggevenden waarin de noodzaak van hulp inschakelen besproken wordt. Jw'ers kunnen hierin vertellen over hun ervaringen met Tactus zoals over jongeren die goed zijn geholpen door Tactus en waar schadelijke gevolgen van het middelenmisbruik zijn. De norm dat na middelenmisbruik is besproken zo snel mogelijk hulp ingeschakeld dient te worden dient aan bod te komen.

Overige resultaten uit de interviews met betrekking tot uitkomsten van het samenwerkingsverband zijn dat jw'ers duidelijk positief over de samenwerking zijn en zij zich bewust zijn van een probleem onder jongeren van alcohol- en Cannabisgebruik tot aan problematisch toe. Jw'ers zijn zich ervan bewust dat daar waar ze zelf aan kennis of vaardigheden tekortkomen samenwerking met Tactus (in het samenwerkingsverband) kan aanvullen. Daarbij geven jw'ers een duidelijke voorkeur aan voor het overnemen van werk op het gebied van riskant middelengebruik en of middelenmisbruik door Tactus. Er lijkt dus ruimte voor verdere implementatie van het samenwerkingsverband.

Er zijn echter ook veranderingen die op belemmeringen wijzen. Jw'ers zijn vooral groot voorstander van preventie van middelenproblematiek, echter dient ook voor de overige gebruikers actie te worden ondernomen. Tevens is er angst bij jw'ers de vertrouwensband te beschadigen bij het hulp inschakelen. In de interviews wordt echter ook door jw'ers gerapporteerd dat jongeren nadat ze hulp hebben ontvangen, na afloop toch tevreden zijn en inzien dat het nodig was. Tot slot is er nog de beperkte capaciteit. Tactus zou meer zichtbaar aanwezig moeten zijn onder jongeren. Dit kan ambulantly op straat of op de jongerencentra bij de jw'ers en de jongeren. Het jongerenwerk noemt hier echter de beperkte capaciteit van Tactus waarbij slechts één preventiewerker beschikbaar is voor de hele stad Enschede. Dit punt is belangrijk omdat het een goede samenwerking kan belemmeren.

Een ander punt uit de interviews dat al eerder genoemd is, is het imago van Tactus als instelling van verslavingszorg dat onder bepaalde Enschedese ouders, jongeren en jw'ers heerst. Dat Tactus ook preventie doet komt in het imago niet voor. Dit kan bij ouders voor schaamte zorgen of angst voor reacties uit de omgeving. De gerapporteerde goede ervaringen met de preventiemedewerker op de werkvloer zouden een goede stap richting imagoverbetering kunnen inhouden met een drempelverlagend effect door de aanwezigheid van de preventiemedewerker tussen de jongeren.

Ten slotte nog het punt dat als onderdeel van het samenwerkingsverband een protocol over hoe te handelen in het geval van het signaleren van middelengebruik/misbruik bij jongeren opgesteld zou worden. Uit de interviews blijkt echter dat (ten tijde van de interviews) gewerkt wordt met richtlijnen. Volgens Snoek et al. (2010) is er echter een belangrijk verschil tussen een protocol en richtlijnen. "Richtlijnen gaan over wat er het beste gedaan kan worden, protocollen gaan over hoe het moet." Dus waar richtlijnen aanbevelingen betreffen die door jw'ers als vrijblijvend gezien kunnen worden brengen protocollen met concrete handelingen wellicht betere resultaten in het opvolgen ervan. Waar men nu soms nog blijft hangen in het monitoren van de jongere, in gesprek blijven of het zoeken van een alternatieve weg voor hulp inschakelen via inbrengen in een zorgteam zou men via een protocol de weg naar hulp korter en duidelijker kunnen maken. Het is van belang dat een dergelijk protocol er als nog komt.

5. Discussie

In dit onderzoek zijn de intentie om te handelen zoals het samenwerkingsverband verwacht opgedeeld in (de intentie tot) signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen. Er is getoetst of deze constructen intercorreleren en dus of ze als 1 construct genomen kunnen worden. Uit de toets bleek geen intercorrelatie wat betekent dat de gekozen opdeling voor de drie deelgedragingen terecht is.

Uit het onderzoek blijkt verder dat de kenmerken van de innovatiestrategie (Figuur 1) niet duidelijk aanwezig te zijn. Er is duidelijk behoefte aan een protocol. Dit dient te bevatten hoe te handelen bij het signaleren van middelengebruik/misbruik bij jongeren door jw'ers met duidelijk omschreven welke rol Tactus hierbij speelt. Ten eerste kan dit de uitvoering van het gewenste gedrag door jw'ers bevorderen en hiermee uitvoering van het samenwerkingsverband maar tevens vergemakkelijkt dit de evaluatie van de innovatie.

Jw'ers lijken zich bij het signaleren van middelengebruik al te laten leiden door de taakopvatting ten aanzien van hulp in te schakelen. Dit is opmerkelijk aangezien jw'ers door het (tijdig) actief signaleren en bespreken wellicht al kunnen voorkomen dat het inschakelen van hulp noodzakelijk is. In sommige gevallen zou tijdige signalering en inzicht bij de jongere in combinatie met motivatie het probleem aan te pakken al voldoende kunnen zijn. Hulp inschakelen hoeft dus niet eens aan de orde te zijn.

Uit de interviews met leidinggevendenden blijkt dat het signaleren hardop dient te gaan. Jw'ers spreken dan uit tegen de jongere wat ze signaleren. Signaleren heeft zo gezien ook een verifiërende component zoals in het geval dat een jw'er meent een symptoom van middelengebruik bij een jongere te zien. Het gesignaleerde kan dus bevestigd worden, of indien de jw'er iets niet goed heeft gezien ontkent. Dit ontkennen kan echter ook andere oorzaken hebben zoals dat de jongere zich eruit probeert te redden. De expertise van de jw'er is in zo'n geval erg belangrijk om te weten of het gesignaleerde ook werkelijk zo is.

De gevonden relaties van taakopvatting met de intenties op de drie gedragingen lijken te passen bij het moeilijk vinden van hulp inschakelen. Indien men weinig actief signaleert ziet men het ook niet als taak hulp in te schakelen, schakelt men weinig tot geen hulp in en vindt men het daarom moeilijk. Indien het hulp inschakelen later in een goede afloop zou resulteren zou men er achter kunnen komen dat de angst voor beschadiging van de vertrouwensband niet altijd terecht hoeft te zijn.

Aanvullend dient nog opgemerkt te worden dat een goede interventie voor risicojongeren hard nodig is en geen eenvoudige opgave blijkt. Volgens van Hasselt et al. (2010) zijn er "vrijwel geen bewezen effectieve interventies voor jongeren die meer risico lopen op riskant alcoholgebruik en drugsgebruik en daarmee samenhangende problemen"(p.122). Volgens van Hasselt et al. (2010) dienen (naast interventies voor gezondheidszorg) interventies voor het welzijnswerk te worden versterkt en is er behoefte aan een inventarisatie van methoden die goed werken om kwetsbare groepen goed te bereiken. Tevens wordt er gesproken over een professionaliseringsslag die nodig is voor professionals, die zich met de problematiek bezighouden. Dergelijke professionals dienen beter uitgerust te worden voor deze taak. (van Hasselt et al., 2010). Dit lijkt aan te sluiten bij een stukje behoefte in extra expertise die jw'ers nodig hebben om de vele vormen van middelengebruik te kunnen signaleren, maar ook extra hulp voor het bespreekbaar maken. Tevens kunnen de aanbevelingen voor het versterken van interventies voor het welzijnswerk en beter uitrusten van professionals met de resultaten van dit onderzoek geïnterpreteerd worden als dat er een uitbreiding van het ambulante werk zoals

in de vorm van de preventiemedewerker van Tactus dient te komen. De capaciteit van één preventiewerker voor heel Enschede lijkt onvoldoende. Dergelijke aanbevelingen lijken in ieder geval te spreken voor een samenwerkingsverband tussen het jongerenwerk en verslavingszorg zoals dat in Enschede tussen Alifa en Tactus loopt, waarbij uitwisseling van kennis en vaardigheden en ondersteuning door expertise uit de verslavingszorg kan zorgen voor zowel versterking van interventies in het welzijnswerk als betere uitrusting van professionals om zo het middelenmisbruik onder risicogroepen jongeren beter aan te pakken.

5.1 Limitaties van het onderzoek

Ten aanzien van de determinantenanalyse dient opgemerkt te worden dat de stapsgewijze regressie, die een beeld geeft van de mate waarin het model de intentie per deelgedraging verklaard, laat zien dat de determinanten slechts ten dele de intenties op de 3 deelgedragingen kan verklaren. De intentie tot actief signaleren wordt voor 51% door het model verklaard, de intentie tot bespreekbaar maken voor 54% en intentie tot hulp inschakelen voor 34%. Deze percentages verklaarde variantie zijn vrij hoog. Een recente synthese van 76 studies die gebruik maakte van sociaal cognitieve theorieën van gedragsverandering vond dat het TPB model het meest gebruikte model is om intentie te verklaren en klinisch gedrag van gezondheids professionals te voorspellen. Het TPB, in totaliteit, slaagde erin 31% van de variantie in gedrag te verklaren (Damschroder et al., 2009; Godin et al., 2008) Mogelijk speelt bij het hoge percentage verklaarde variantie mee dat in deze studie niet gedrag maar intentie de uitkomstmaat was.

Dit onderzoek kent een aantal beperkingen:

- Door te grote non-respons op de eerste meting (non-respons 65%) en uitval op de tweede meting (non-respons 69%) heeft geen voor- nameting analyse plaatsgevonden. De uitval op meting 2 was zodanig dat uiteindelijk slechts 9 personen (n=9) zowel aan meting 1 als aan meting 2 hadden deelgenomen. Onderzoeksvraag I welke effecten de interventie heeft gehad is dus slechts indicatief te beantwoorden aangezien hiervoor twee meetmomenten nodig zijn (nulmeting voor aanvang van het samenwerkingsverband en erna de nameting) om eventuele verschillen toe te kunnen schrijven aan de interventie. Om toch aanwijzingen te vinden voor effecten en het beste uit de data te halen, is de data van meting 1 en 2 samen genomen en zijn op de totale groep respondenten (n=48) vergelijkende analyses gedaan. Hierbij is gekeken naar verschillen tussen de regio's. Tevens is op de meting 2 groep (n=27) een analyse gedaan

ter bevestiging van de n=48 analyse. Opmerking hierbij is dat ten tijde van de start van het kwantitatieve evaluatieonderzoek het samenwerkingsverband reeds enkele maanden in gang was waardoor de als voormeting bedoelde eerste enquête gezien moet worden als tussenmeting. Om de verkregen resultaten kracht bij te zetten is gebruik gemaakt van triangulatie door ook resultaten uit de interviews die wijzen op effecten van de interventie als ondersteuning voor regionale verschillen te gebruiken.

- Binnen Enschede heeft voor de vragenlijsten geen steekproeftrekking plaatsgevonden aangezien de opzet was alle jw'ers deel te laten nemen. Echter deden niet alle jw'ers mee, waardoor (self selection) bias is opgetreden. Buiten Enschede is gebruik gemaakt van convenience sampling (Dooley, 2001) Deze techniek is minder rigoureuus, geeft grote kans op sampling bias, en resultaten kunnen minder gegeneraliseerd worden. Sampling bias refereert aan het deel van vertekening in resultaten dat ontstaat door een gebrek aan overeenstemming, tussen het genomen sample en populatie, dat niet aan kans kan worden toegekend. (Crosby et al., 2006). Voordelen van praktische aard en mogelijk grotere mate van betrokkenheid van respondenten bij het onderzoek heeft tot deze keuze geleid.
- Een beperking is dat de uitkomsten gemeten zijn in de uitkomstmaat intentie en niet in gedrag. Hierbij is uitgegaan van het TPB dat stelt dat de intentie (om gedrag te vertonen) zal resulteren in vertonen van het gedrag (Glanz et al., 2008). Uit onderzoek blijkt dat intentie het gedrag slechts matig voorspelt (Damschroder et al., 2009; Godin et al., 2008). Hierbij dient opgemerkt dat zowel de jw'ers uit de regio (controlegroep), als ook jw'ers in Enschede (experimentele groep) ten tijde van de 0 meting volgens de opzet nog niet aan de interventie waren blootgesteld waardoor deze groep hierover ook nog geen gedragsveranderingen kon rapporteren.
- De effectiviteit van het samenwerkingsverband kan slechts indicatief worden beoordeeld. Het operationaliseren van de implementatie van een interventie gebeurt volgens Damschroder et al. (2009) op kwantiteit en kwaliteit. De kwantiteit omvat activiteiten zoals gedragingen van de jw'er, doelstellingen en de benodigde tijd. De kwaliteit omvat of de interventie in gebruik blijft en implementatie ging volgens planning. De kwantiteit is niet goed te meten onder andere doordat jw'ers verschillende groepen jongeren zien die in aantal en samenstelling kunnen wisselen. Kwantificering van handelingen zijn in een dergelijke setting moeilijk te realiseren en interpreteren.

5.2 Vervolgonderzoek

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van contacten binnen het jw'er (teamleiders) voor de verspreiding en coördinatie om de respons zo hoog mogelijk te krijgen. Helaas heeft dit echter niet tot een verwachte hoge respons geleid. Voor vervolgonderzoek zou gezien de huidige tegenvallende respons een andere benadering voor de werving van respondenten de voorkeur hebben. Een optie zou zijn om jw'ers door het onderzoeksteam rechtstreeks te benaderen. Vervolgonderzoek zou zich in ieder geval dienen te richten op een effectmeting van het samenwerkingsverband aangezien dat met de huidige onderzoeksresultaten niet zijn vast te stellen. Als punt zou hierin opgenomen kunnen worden de effecten van de aanwezigheid van de preventiemedewerker bij de jw'ers op het jongerencentrum en bij ambulante werk van de jw'er. Hierbij zouden dan aspecten van de samenwerking tussen de jw'er en de preventiemedewerker bekeken kunnen worden en in welke mate de huidige samenwerking leidt tot het frequenter vertonen van de drie deelgedragingen (signaleren, bespreekbaar maken en hulp inschakelen). Daarnaast zou men de kwaliteit van de samenwerking kunnen onderzoeken en wat dit oplevert aan vermindert middelenmisbruik bij jongeren. Men zou dan aan de hand van een model zoals het Transtheoretical Model (Prochaska & DiClemente, 1983; Prochaska et al., 1992; Prochaska & Velicer, 1997) of het five-stage model (Grol, Bosch, Hulscher, Eccles, & Wensing, 2007) kunnen kijken of er eventuele vooruitgang is geboekt in het doorlopen van stages bij jongeren die met middelenmisbruik te maken hebben (Damschroder et al., 2009).

Tenslotte zou men voor het opstellen van een protocol vervolgonderzoek kunnen doen naar bestaande protocollen. Zowel het opstellen en werken met een protocol zou meegenomen kunnen worden in vervolgonderzoek.

Referenties

- Agrawal, A., Neale, M. C., Prescott, C. A. & Kendler, K. S. (2004). A twin study of early cannabis use and subsequent use and abuse/ dependence of other illicit drugs. *Psychological Medicine* 34, 1–11.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, Massachusetts, 50, 179-211.
- Alifa (z.j.). Verkregen op 1 augustus 2012 via <http://www.alifa.nl/>
- American Psychiatric Association (2000). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (4th ed., text revision). Washington DC.
- Bandura (1977). Social Learning Theory. New York: General Learning Press
- Bolman, C., Sino, C., Hekking, P., van Keimpema, A. & van Meerbeeck, J. (2005). Willingness of Pulmonologists to guide COPD patients in smoking cessation, *Patient Education and Counseling*, 57, 126–133.
- Centraal bureau voor de statistiek (2011). *Sociaaleconomische trends statistisch kwartaalblad over arbeidsmarkt, sociale zekerheid en inkomen*. Themanummer: Werk en inkomen, 1^e kwartaal 2011, Den Haag/Heerlen.
- Crosby, R.A., DiClemente, R.J. & Salazar, L.F. (2006). *Research Methods in Health Promotion*, San Francisco: Jossey-Bass, 1.
- Damschroder, L.J., Aron, D.C., Keith, R.E., Kirsh, S.R., Alexander, J.A., Lowery, J.C. (2009). Fostering implementation of health services research findings into practice: an consolidated framework for advancing implementation science. *Implementation Science*
- Denzin, N.K. (1978). The research act: A theoretical introduction to sociological methods (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- De Wit, D.J., Adlaf, E. M., Offord, D. R. & Ogborne, A. C. (2000). Age at first alcohol use: a risk factor for the development of alcohol disorders. *American Journal of Psychiatry*, 157, 745–750.

- Dooley, D. (2001). *Social Research Methods* fourth edition. New Jersey: Prentice Hall.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (2010). *Predicting and changing behavior: The reasoned action approach*. New York: Psychology Press (Taylor & Francis).
- Fleuren, M.A.H., Wiefferink, C.H. & Paulussen, T.G.W.M. (2002). *Determinants of Innovations in Health Care Organisations* [in Dutch]. Leiden: TNO Prevention and Health.
- Fleuren, M., Wiefferink, K., & Paulussen, T. (2004). Determinants of innovation within health care organizations. *International Journal for Quality in Health Care*, 16(2), 107–123.
- Glanz, K., Rimer, B.K. & Lewis, F.M. (2002). *Health Behavior and Health Education. Theory, Research and Practice*. San Fransisco: Wiley & Sons.
- Glanz, K., Rimer, B.K., Viswanath. K. (2008). *Health Behavior and Health Education: Theory, Research, and Practice*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Godin, G., Belanger-Gravel, A., Eccles, M., Grimshaw, J. (2008). Healthcare professionals' intentions and behaviours: A systematic review of studies based on social cognitive theories. *Implement Sci* 2008, 3:36.
- Grant, B. F. & Dawson, D. A. (1997). Age at onset of alcohol use and its association with DSM-IV alcohol abuse and dependence: results from the national longitudinal alcohol epidemiologic survey. *Journal of Substance Abuse* 9, 103–110.
- Grant, J.D., Scherrer, J.F., Lynskey, M.T., Lyons, M.J., Eisen, S.A., & Tsuang, M.T. (2006). Adolescent alcohol use is a risk factor for adult alcohol and drug dependence: Evidence from a twin design. *Psychological Medicine*, 36, 109-118.
- Grol, R.P., Bosch, M.C., Hulscher, M.E., Eccles, M.P. & Wensing, M. (2007). Planning and studying improvement in patient care: The use of theoretical perspectives. *Milbank Q*, 85, 93-138.
- Guo, J., Hawkins, J. D., Hill, K. G. & Abbott, R. D. (2001). Childhood and adolescent predictors of alcohol abuse and dependence in young adulthood. *Journal of Studies on Alcohol* 62, 754–762.

- Gwet, K.L. (2012). *Handbook of Inter-Rater Reliability: The Definitive Guide to Measuring the Extent of Agreement Among Raters*, Gaithersburg: Advanced Analytics. Verkregen op 4 februari 2013 van <http://www.agreestat.com/book3/bookexcerpts/chapter6.pdf>
- Klein, K.J. & Speer Sorra, J. (1996) "The challenge of innovation implementation, *Academy of Management Review*, 21 (4), 1055–80. Kleinknecht, A. and A.
- Kotz, D., & Wagena, E., J. (2003). Roken en stoppen-met-roken in de eerste en tweede lijn van de gezondheidszorg. Attitudes, gedrag en eigen effectiviteit van huisartsen, longartsen en cardiologen. Deel 3: de cardioloog. Maastricht: Universiteit Maastricht.
- Kraus, L., Bloomfield, K., Augustin, R., & Reese, A. (2000). Prevalence of alcohol use and the association between onset of use and alcohol-related problems in a general population sample in Germany. *Addiction* 95, 1389–1401.
- McGue, M., Iacono, W. G., Legrand, L. N., Malone, S., & Elkins, I. (2001). Origins and consequences of age at first drink. I. Associations with substance-use disorders, disinhibitory behavior and psychopathology, and P3 amplitude. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research* 25, 1156–1165.
- Monshouwer, K., Verdurmen, J., van Dorsselaer, S., Smit, E., Gorter, A., & Vollenberg, W. (2008). *Jeugd en riskant gedrag 2007: Kerngegevens uit het peilstationsonderzoek scholieren*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Nunnally, J. (1978). *Psychometric theory*. New York: McGraw-Hill.
- Paulussen, T.G.W. (1994). *Adoption and Implementation of AIDS Education in Dutch Secondary Schools*, PhD thesis. Maastricht: University of Maastricht.
- Prochaska, J. O., & DiClemente, C. C. (1983). Stages and processes of self-change of smoking: Toward an integrative model of change. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51, 390-395.
- Prochaska, J. O., DiClemente, C. C., & Norcross, J. C. (1992). In search of how people change: Applications to addictive behavior. *American Psychologist*, 47, 1102-1114.
- Prochaska, J.O., & Velicer, W.F. (1997) The Transtheoretical Model of Health Behavior Change. *American Journal of Health Promotion*, 12, 38-48.

- Rogers, E.M. (1995). *Diffusion of Innovations*. 5th edition, New York: The Free Press.
- Snoek, A., Wits, E., Van de Mheen, D., & Wilbers, G. (2010). Vroegsignalering. Richtlijn vroegsignalering middelenmisbruik of -afhankelijkheid bij jongeren. Rotterdam: IVO
- Strauss, A.L., & Corbin, J.M. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. 2nd edition. California: Sage publications, Inc.
- Tactus (z.j.). Verkregen op 1 augustus 2012 van <http://www.tactus.nl/>
- Trimbos-instituut (z.j.). Verkregen op 10 juli 2013 van <http://www.trimbos.nl/>
- Van Dam, C., & Zwikker, N. (2008). Jongerenwerker, Kennis en advies voor maatschappelijke ontwikkeling. Utrecht: Movisie. Verkregen op 15 juli 2012 van <http://www.movisie.nl/Publicaties/2008/837/Jongerenwerker.pdf>
- Van Ginkel, F., Veenbaas, R., & Noorda, J. (2006). Jongerenwerk. Stand van zaken en perspectief. Amsterdam: SWP.
- Van Hasselt, N., van Laar, M., Onrust, S., & Verdurmen, J. (2010). Preventie van schadelijk alcoholgebruik en drugsgebruik onder jongeren. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Van Laar, M.W., Cruts, A.N.N., van Ooyen-Houben, M.M.J., Meijer, R.F., & Brunt, T. (2010). *Nationale Drug Monitor Jaarbericht 2009*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Verdurmen, J., Monshouwer, K., van Dorsselaer, S., Lokman, S., Vermeulen-Smit, E., & Vollebergh, W. (2012). *Jeugd en riskant gedrag 2011: Kerngegevens uit het peilstationsonderzoek scholieren*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Wood, J. M. (2007). Understanding and Computing Cohen's Kappa: A Tutorial. *WebPsychEmpiricist*. Verkregen op 10-12-2011 van http://wpe.info/papers_table.html

Bijlage 1. Het interviewschema voor de interviews met de jw'ers

Opening

Dit interview gaat over effecten van een samenwerkingsverband dat gericht is op het tegengaan van middelengebruik bij jongeren. Met middelengebruik bedoelen we het gebruik van softdrugs, alcohol en harddrugs. Het doel van dit interview is om meer inzicht te krijgen in factoren die hierbij een rol kunnen spelen. Tijdens het interview zullen een aantal punten ter sprake komen: allereerst vraag ik naar algemene informatie over het werk en middelengebruik. Daarna zal ik een aantal vragen stellen over de voor- en nadelen van het samenwerkingsverband voor de uitvoering hiervan door jongerenwerkers.

Er zullen voornamelijk open vragen gesteld worden. Vervolgens zal ik doorvragen om ergens dieper op in te kunnen gaan. Aan de hand van jouw antwoorden zal deels de richting van het interview bepaald worden. Als een vraag niet helemaal duidelijk is of een vraag al min of meer besproken is geef het dan gerust aan. Als je het goed vindt neem ik het interview op om het achteraf terug te kunnen luisteren, ondertussen maak ik aantekeningen. De gegevens worden vertrouwelijk behandeld. Uitgewerkte interviews worden anoniem verwerkt en zijn alleen door de onderzoekers in te zien, maar wij (UT) zijn wel werkzaam voor de gemeente en Tactus verslavingszorg, dus niet geheel onafhankelijk. Als deelnemer heb je de mogelijkheid achteraf deelname te weigeren (binnen 5 werkdagen).

Het interview zal ongeveer 1 uur gaan duren.

1. Algemene vragen (5 min)

	Vragen	Doorvragen	Punten die we willen weten
A	Hoe lang ben je al werkzaam als jongerenwerker?	Wat is ongeveer de verdeling (in het werk)	Ervaring
B	Heb je een/ welke opleiding heb je gevolgd voor dit werk?	Eventueel toelichten	Opleiding
C	Kun je vertellen met welk soort jongeren je te maken hebt?	Leeftijd Geslacht Meidengroepen	Kenmerken van de doelgroep waarmee gewerkt wordt

		<p>Moeilijk/ makkelijk bereikbaar</p> <p>Etniciteit</p> <p>Achtergrond</p> <p>Hoe problematisch is deze groep in het algemeen?</p>	
D	Krijg je wel eens te maken met projecten van buitenaf waar je jongeren in moet proberen te betrekken?	Happy fris en cannabiscampagne	Ervaring met het uitvoeren van projecten bij de jongeren
E	Ben je bekend met Tactus/ verslavingszorg?	<p>Hoe denk je over Tactus?</p> <p>Belang ervan?</p>	Attitude tegenover Tactus
F	Wat is volgens jou het beeld dat de jongeren waar je mee werkt hebben van Tactus?	<p>Waar ze zich mee bezig houden</p> <p>Positief/negatief?</p>	Ontvangen attitude van jongeren tegenover Tactus

2. Middelengebruik (doelgroep/bij jongeren (10 min))

	Vragen	Doorvragen	Punten die we willen weten
A	Welke middelen worden er zoal gebruikt?	Alcohol, softdrugs of harddrugs?	
B	Hoe denk je over middelengebruik bij de jongeren waar je mee werkt?	<p>In hoeverre is dit probleem?</p> <p>gezondheid</p> <p>maatschappelijk</p> <p>Wat is voor jou dan de definitie van problematisch middelengebruik?</p> <p>Waar ligt voor jou de grens tussen wat nog wel kan en wat niet meer kan m.b.t. middelengebruik onder deze jongeren?</p> <p>Harddrugs/softdrugs</p>	Attitude tegenover middelengebruik bij jongeren

C	Hoe treed jij als jongerenwerker op tegen of bij middelengebruik onder de jongeren?	Kun je hiervan voorbeelden noemen? Kun je nog een voorbeeld geven? Wat doe je dan? Hoe bewust maken? (manier, informatief/vriendschappelijk)	Huidige aanpak middelengebruik
D	Hoe vind je dat jongerenwerkers zelf zouden moeten omgaan met eigen middelengebruik?	Middelengebruik van de jongerenwerkers in bijzijn van jongeren? Middelengebruik privé? Praten over eigen middelengebruik in nabijheid van jongeren?	Attitude tegenover eigen middelengebruik
E	Hoe zit het met de verkrijgbaarheid van middelen onder jongeren?	Ben je hiervan op de hoogte? Legaal/ Illegaal	Toegankelijkheid van middelen door jongeren?

In het begin van dit interview heb ik kort verteld dat de vragen gaan over een samenwerkingsverband dat is gericht op het tegengaan van middelengebruik bij jongeren. Voordat we verdergaan, zal ik dit eerst toelichten:

Tijdens projecten als Happy Fris en de Cannabiscampagne waar je wellicht al bekend mee bent, is er een samenwerking opgezet tussen jongerenwerkers en Tactus verslavingzorg. Uit onderzoek is gebleken dat er bepaalde risicogroepen zijn voor drugs en alcoholmisbruik en dat deze onder andere jongeren zijn die bekend zijn bij het jongerenwerk. Door samenwerking tussen Tactus en het jongerenwerk wordt geprobeerd meer jongeren te bereiken met als doel dat dit leidt tot preventie van middelengebruik en vroege signalering van ervan. De samenwerking wordt vormgegeven door uitwisseling van kennis en vaardigheden tussen beide instanties en het opstellen van een protocol hoe te handelen in geval van middelengebruik.

3. Bekendheid met samenwerkingsverband (alleen voor regio Enschede) (5 min)

	Vragen	Doorvragen	Punten die we willen weten
A	In hoeverre ben je al bekend met dit		Bekendheid

	samenwerkingsverband?		
B	Ben je op de samenwerkingsdag geweest?	Wat is je hier nog van bijgebleven?	
C	Heeft dit je werkwijze wat betreft middelengebruik bij jongeren beïnvloed?	Op welke wijze? bijvoorbeeld meer gesprekken, meer gesignaleerd of zelfs doorverwezen	

Voor de volgende vragen nemen we aan dat deze samenwerking tot stand wordt of is gebracht en aan jou gevraagd wordt om een bemiddelende rol te spelen tussen de verslavingszorg en de jongeren

4. Algemene attitude/ verwachtingen tegenover/ van het project (10 min)

	Vragen	Doorvragen	Punten die we willen weten
A	Wat vind je in het algemeen van dit samenwerkingsverband?	<p>Is het duidelijk wat dit inhoudt?</p> <p>Heeft deze samenwerking toegevoegde waarde?</p> <p>Heb je vertrouwen en geloof in het tegengaan van middelengebruik bij jongeren door deze samenwerking?</p> <p>Gaat dit jou als jongerenwerker iets opleveren? (bv tijd)</p> <p>Is dit in lijn met doelen van externe partijen, zoals politie, leidinggevenden etc.</p>	<p>Goed beeld van samenwerking?</p> <p>Algemene attitude tegenover de samenwerking</p> <p>Vertrouwen in positieve gevolgen van samenwerking voor middelengebruik bij jongeren</p>
B	Hoe zie je jouw rol hierin?		

5. Bevorderende en belemmerende factoren voor het samenwerkingsverband (25 min)

	Vragen	Doorvragen	Punten die we willen weten
A	<p>Stel dat het jouw taak is om middelengebruik bij jongeren te signaleren. Wat zijn de voor- en nadelen?</p>	<p>Sluit het aan bij de dagelijkse taken die bij het werk horen?</p> <p>Denk je dat het extra tijd gaat kosten?</p> <p>Denk je dat je meer stress zult ervaren?</p> <p>Heeft het signaleren van middelengebruik bij jongeren invloed op de onderlinge relatie en hoe?</p> <p>Verwacht je dat de jongeren hier open voor zullen staan?</p> <p>Denk je dat je de vaardigheden hebt om middelengebruik bij jongeren op te merken?</p> <p>Denk je dat je de kennis hebt om middelengebruik bij jongeren op te merken?</p> <p>Het je er vertrouwen in dat je middelengebruik bij jongeren op kunt merken?</p> <p>Denk je dat er onderscheid gemaakt moet worden tussen het soort middelen die gebruikt kunnen worden, zoals softdrugs, harddrugs en alcoholgebruik? In welk opzicht?</p> <p>Denk je dat je steun zult krijgen van je leidinggevende om middelengebruik te signaleren bij jongeren? Zal deze er je tijd voor geven?</p> <p>Hoe denk je dat collega's zich opstellen ten opzichte van het signaleren van middelengebruik bij jongeren?</p> <p>Hoe denk je dat ouders zich opstellen ten</p>	<p>- Factoren identificeren die belemmeren of bevorderen bij het signaleren van middelengebruik bij jongeren door jongerenwerkers</p>

		opzichte van het signaleren van middelengebruik bij de jongeren door de jongerenwerker?	
B	Stel dat het jouw taak is om het middelengebruik met jongeren te bespreken . Wat zijn de voor- en nadelen?	<p>Sluit het aan bij de dagelijkse taken die bij het werk horen?</p> <p>Denk je dat het extra tijd gaat kosten?</p> <p>Denk je dat je meer stress zult ervaren?</p> <p>Heeft het bespreken van middelengebruik met jongeren invloed op de onderlinge relatie en hoe?</p> <p>Verwacht je dat de jongeren hier open voor staan?</p> <p>Wordt middelengebruik al vaak door de jongere zelf ter sprake gebracht?</p> <p>Denk je dat je voldoende vaardigheden hebt om middelengebruik bij jongeren te bespreken?</p> <p>Denk je dat je voldoende kennis hebt om middelengebruik met jongeren te bespreken?</p> <p>Het je er vertrouwen in dat je middelengebruik met jongeren kunt bespreken?</p> <p>Denk je dat er onderscheid gemaakt moet worden tussen het soort middelen die gebruikt kunnen worden (softdrugs, harddrugs en alcoholgebruik)?</p> <p>Denk je dat je steun zult krijgen van je leidinggevende om middelengebruik te bespreken met jongeren? Zal deze er je tijd voor geven?</p> <p>Hoe zullen collega's zich opstellen ten opzichte van het bespreken van</p>	- Factoren identificeren die belemmeren of bevorderen bij het bespreken van middelengebruik met jongeren door jongerenwerkers

		<p>middelengebruik met jongeren?</p> <p>Hoe zullen ouders zich opstellen ten opzichte van het bespreken van middelengebruik met de jongeren?</p>	
C	<p>Stel dat het jouw taak is om voor jongeren die middelen gebruiken hulp in te schakelen. Wat zijn de voor- en nadelen?</p>	<p>Sluit het aan bij de dagelijkse taken die bij het werk horen?</p> <p>Denk je dat het extra tijd gaat kosten?</p> <p>Denk je dat je meer stress zult ervaren?</p> <p>Heeft het doorverwijzen/hulp inschakelen bij middelengebruik van jongeren invloed op de onderlinge relatie en hoe?</p> <p>Verwacht je dat de jongeren hier open voor staan?</p> <p>Is er op het moment vraag naar vanuit de jongeren om hulp in te schakelen van verslavingszorg?</p> <p>Denk je dat je voldoende vaardigheden hebt om voor jongeren hulp in te schakelen(door te verwijzen) van verslavingszorg?</p> <p>Denk je dat je voldoende kennis hebt om hulp in te schakelen/door te verwijzen?</p> <p>Het je er vertrouwen in dat je hulp in kan schakelen(door kan verwijzen) voor een jongere?</p> <p>Denk je dat je steun zult krijgen van je leidinggevende om hulp in te schakelen? Zal deze er je tijd voor geven?</p> <p>Denk je dat collega's hulp in zullen schakelen/doorverwijzen?</p> <p>Hoe denk je dat ouders zich zullen</p>	<p>- Factoren identificeren die belemmeren of bevorderen bij het doorverwijzen van jongeren door jw'ers in geval van middelengebruik/misbruik</p>

		opstellen tegenover hulp inschakelen (het doorverwijzen van) voor jongeren? Speelt het ook een rol of je betrokken zult blijven bij het behandeltraject van de jongere als dat eenmaal gestart is?	
--	--	--	--

6. Andere instanties of partijen (5 min)

	Vragen	Doorvragen	Punten die we willen weten
A	Welke andere instanties of partijen zouden betrokken moeten zijn bij het aanpakken van middelengebruik bij jongeren en bij het samenwerkingsverband?	Waarom?	Belangrijke belanghebbenden vanuit het oogpunt van de jw'ers

Dit waren alle vragen, zijn er dingen niet zijn besproken, maar waarvan je denkt dat het wel belangrijk is?

Hartelijk dank voor je deelname!

Bijlage 2. Het interviewschema voor de interviews met de teamleiders en directie

Opening

Dit interview gaat over effecten van een samenwerkingsverband dat gericht is op het tegengaan van middelengebruik bij jongeren. Met middelengebruik bedoelen we het gebruik van softdrugs, alcohol en harddrugs. Het doel van dit interview is om meer inzicht te krijgen in factoren die hierbij een rol kunnen spelen. Tijdens het interview zullen een aantal punten ter sprake komen: allereerst vraag ik naar algemene informatie over het werk en middelengebruik. Daarna zal ik een aantal vragen stellen over de voor- en nadelen van het samenwerkingsverband voor de uitvoering hiervan door jw'ers.

Er zullen voornamelijk open vragen gesteld worden. Vervolgens zal ik doorvragen om ergens dieper op in te kunnen gaan. Aan de hand van jouw antwoorden zal deels de richting van het interview bepaald worden. Als een vraag niet helemaal duidelijk is of een vraag al min of meer besproken is geef het dan gerust aan. Als je het goed vindt neem ik het interview op om het achteraf terug te kunnen luisteren, ondertussen maak ik aantekeningen. De gegevens worden vertrouwelijk behandeld. Uitgewerkte interviews worden anoniem verwerkt en zijn alleen door de onderzoekers in te zien, maar wij (UT) zijn wel werkzaam voor de gemeente en Tactus verslavingszorg, dus niet geheel onafhankelijk. Als deelnemer heb je de mogelijkheid achteraf deelname te weigeren (binnen 5 werkdagen).

Akkoord?

Het interview zal ongeveer 1 uur gaan duren.

1. Algemene vragen (5 min)

	Vragen	Doorvragen	Punten die we willen weten
A	Hoe lang ben je al werkzaam als teamleider?	Kunt u een globaal beeld geven van uw werkzaamheden	Ervaring
B	Heb je een/ welke opleiding heb je gevolgd voor dit werk?	Eventueel toelichten	Opleiding

2. Middelengebruik (doelgroep/bij jongeren (10 min)

	Vragen	Doorvragen	Punten die we willen weten
C	Hoe wordt momenteel opgetreden tegen of bij middelengebruik onder jongeren door jw'ers?	Kun je aan de hand van een voorbeeld laten zien hoe er door een jw'er opgetreden wordt? Zijn er protocollen voor hoe dit dient te gebeuren? Hoe wordt er bewust gemaakt? (manier, informatief/vriendschappelijk)	Huidige aanpak middelengebruik
D	Hoe vind je dat jw'ers zouden moeten omgaan met eigen middelengebruik?	Middelengebruik van de jw'ers in bijzijn van jongeren? Middelengebruik privé? Praten over eigen middelengebruik in nabijheid van jongeren?	Attitude tegenover eigen middelengebruik

In het begin van dit interview heb ik kort verteld dat de vragen gaan over een samenwerkingsverband dat is gericht op het tegengaan van middelengebruik bij jongeren. Voordat we verdergaan, zal ik dit eerst toelichten:

Tijdens projecten als Happy Fris en de Cannabiscampagne waar je wellicht al bekend mee bent, is er een samenwerking opgezet tussen jw'ers en Tactus verslavingzorg. Uit onderzoek is gebleken dat er bepaalde risicogroepen zijn voor drugs en alcoholmisbruik en dat deze onder andere jongeren zijn die bekend zijn bij het jongerenwerk. Door samenwerking tussen Tactus en het jongerenwerk wordt geprobeerd meer jongeren te bereiken met als doel dat dit leidt tot preventie van middelengebruik en vroege signalering van ervan. De samenwerking wordt vormgegeven door uitwisseling van kennis en vaardigheden tussen beide instanties en het opstellen van een protocol hoe te handelen in geval van middelengebruik.

3. Bevorderende en belemmerende factoren voor het samenwerkingsverband (25 min)

Nadruk op: Als ze(JW) dat nog actiever gaan doen, wat ze er dan van vinden.

	Vragen	Doorvragen	Punten die we willen weten

A	<p>Indien er wordt verwacht dat jw'ers zich actiever gaan opstellen in het signaleren van middelengebruik. Wat zijn de voor- en nadelen daarvan?</p>	<p>Sluit het aan bij de dagelijkse taken die bij het werk horen?</p> <p>Denk je dat het extra tijd gaat kosten?</p> <p>Denk je dat het meer stress zal opleveren?</p> <p>Heeft het signaleren van middelengebruik bij jongeren invloed op de onderlinge relatie (jw'er en jongeren) en hoe?</p> <p>Verwacht je dat de jongeren hier open voor zullen staan?</p> <p>Denk je dat jw'ers voldoende vaardigheden hebben om middelengebruik bij jongeren op te merken?</p> <p>Denk je dat jw'ers voldoende kennis hebben om middelengebruik bij jongeren op te merken?</p> <p>Het je er vertrouwen in dat jw'ers middelengebruik bij jongeren op kunt merken?</p> <p>Denk je dat er onderscheid gemaakt moet worden tussen het soort middelen die gebruikt kunnen worden, zoals softdrugs, harddrugs en alcoholgebruik? In welk opzicht?</p> <p>Geef je steun aan jw'ers om middelengebruik te signaleren bij jongeren?</p> <p>Geef je jw'ers tijd om middelengebruik te signaleren bij jongeren?</p> <p>Hoe denk je jw'ers zich opstellen ten</p>	<p>- Factoren identificeren die belemmeren of bevorderen bij het signaleren van middelengebruik bij jongeren door jw'ers</p>
---	---	---	--

		<p>opzichte van het signaleren van middelengebruik bij jongeren?</p> <p>Hoe denk je dat ouders zich opstellen ten opzichte van het signaleren van middelengebruik bij de jongeren door de jongerenwerker?</p>	
B	<p>Indien er wordt verwacht dat jw'ers zich actiever gaan opstellen in middelengebruik bij jongeren te bespreken. Wat zijn de voor- en nadelen?</p>	<p>Sluit het aan bij de dagelijkse taken die bij het werk horen?</p> <p>Denk je dat het extra tijd gaat kosten?</p> <p>Denk je dat het meer stress zal opleveren?</p> <p>Heeft het bespreken van middelengebruik bij jongeren invloed op de onderlinge relatie (jw'er en jongeren) en hoe?</p> <p>Verwacht je dat de jongeren hier open voor staan?</p> <p>Wordt middelengebruik al vaak door de jongere zelf ter sprake gebracht?</p> <p>Denk je dat jw'ers voldoende vaardigheden hebben om middelengebruik bij jongeren te bespreken?</p> <p>Denk je dat jw'ers voldoende kennis hebben om middelengebruik met jongeren te bespreken?</p> <p>Het je er vertrouwen in dat jw'ers middelengebruik met jongeren kunnen bespreken?</p> <p>Denk je dat er onderscheid gemaakt moet worden tussen het soort middelen die gebruikt kunnen worden (softdrugs,</p>	<p>- Factoren identificeren die belemmeren of bevorderen bij het bespreken van middelengebruik met jongeren door jw'ers</p>

		<p>harddrugs en alcoholgebruik)?</p> <p>Geef je steun aan jw'ers om middelengebruik te bespreken met jongeren? (Hoe?)</p> <p>Geef je jw'ers tijd om middelengebruik te bespreken bij jongeren?</p> <p>Hoe zullen collega's zich opstellen ten opzichte van het bespreken van middelengebruik met jongeren?</p> <p>Hoe zullen ouders zich opstellen ten opzichte van het bespreken van middelengebruik met de jongeren?</p>	
C	<p>Indien er wordt verwacht dat jw'ers actiever hulp zoeken bij Tactus in gevallen van middelengebruik en misbruik. Wat zijn de voor- en nadelen?</p>	<p>Sluit het aan bij de dagelijkse taken die bij het werk horen?</p> <p>Denk je dat het extra tijd gaat kosten?</p> <p>Denk je dat je meer stress zult ervaren?</p> <p>Heeft het hulp inschakelen/doorverwijzen van jongeren bij middelengebruik invloed op de onderlinge relatie (jw'er en jongeren) en hoe?</p> <p>Verwacht je dat de jongeren hier open voor staan?</p> <p>Is er op het moment vraag naar vanuit de jongeren om hulp in te schakelen/doorverwezen te worden naar de verslavingszorg?</p> <p>Denk je dat jw'ers voldoende vaardigheden hebben om hulp in te schakelen/jongeren door te verwijzen</p>	<p>- Factoren identificeren die belemmeren of bevorderen bij het doorverwijzen van jongeren door jw'ers in geval van middelengebruik/misbruik</p>

		<p>naar de verslavingszorg?</p> <p>Denk je dat jw'ers voldoende kennis hebben om hulp in te schakelen/jongeren door te verwijzen?</p> <p>Het je er vertrouwen in dat jw'ers hulp in kunnen schakelen/jongeren kunnen doorverwijzen?</p> <p>Geef je steun aan jw'ers om hulp in te schakelen/jongeren door te verwijzen? (Hoe?)</p> <p>Geef je tijd aan jw'ers om hulp in te schakelen/jongeren door te verwijzen?</p> <p>Hoe denk je dat ouders zich zullen opstellen tegenover het hulp in te schakelen/doorverwijzen van jongeren?</p> <p>Speelt het ook een rol of jw'ers betrokken zullen blijven bij het behandeltraject van de jongere als (hulp in schakelen) deze eenmaal doorverwezen is?</p>	
D	Hoe denk je in het algemeen over samenwerking met Tactus?		
E	Hoe sta je tegenover het volgen van extra opleiding en cursussen door de jw'ers voor het omgaan met middelengebruik?	Is dit nodig, hebben ze er tijd voor etc	
F	Hoe sta je tegenover regelmatig bezoek van een Tactus medewerker aan het jongerencentrum?		
G	Hoe sta je tegenover het regelmatig bijwonen van de samenwerkingsdag indien	Is hier tijd voor binnen het takenpakket van de jongeren?	

	georganiseerd?		
H	Zie je ook nadelen in het nauw samenwerken met Tactus op het gebied van middelengebruik	Bv Tactus hanteert strenge criteria (definitie), kan men zich hier in vinden? Is het de taak van jw'ers om zich bezig te houden met tegengaan van middelenmis/gebruik onder jongeren of dienen zij meer als vertrouwenspersoon?	

Dit waren alle vragen, zijn er dingen niet zijn besproken, maar waarvan je denkt dat het wel belangrijk is?

Hartelijk dank voor je deelname!

Bijlage 3: Het coderingsschema interviews jongerenwerkers

Thema	Label	Sublabel	Uitleg
Jongerenwerker (A)	Leeftijd (A)		Leeftijd van de jw' er
	Opleiding (B)		Opleidingsniveau jw' er
	Werk (C)	Werkervaring (1)	Aantal jaren werkervaring
		Locatie(2)	Aanduiding van locatie huidige officiële werkplek
Jongeren (B)	Geslacht (A)		Geslacht van de jongeren waarmee gewerkt wordt
	Leeftijd (B)		Leeftijd van de jongeren waarmee gewerkt wordt
	Bereikbaar (+/-) (C)		Bereikbaarheid van de jongeren voor de jw' er (makkelijk vs. moeilijk)
	Etniciteit (D)		Etniciteit van de doelgroep
	Problematisch (+/-) (E)		Mate waarin de jongeren als groep problemen hebben in het algemeen (Problemen zoals deze voorkomen in het jongerenwerk)
Middelengebruik (C)	Jongeren (A)	Alcohol –mg* (1)	Of er sprake is van Alcoholgebruik onder jongeren
		Cannabis –mg* (2)	Of er sprake is van Cannabisgebruik onder jongeren
		Harddrugs –mg* (3)	Of er sprake is van Harddrugsgebruik onder jongeren
	Jongerenwerker (B)	Attitude (1)	Wat vindt de jw' er van middelengebruik onder jongeren
		Omgang eigen middelengebruik(2)	Wat gebruikt de jw' er zelf en hoe is de omgang daarmee (erover praten of niet)
	Probleem (C)		De mate waarin het middelengebruik onder jongeren een probleem is, hoeveelheid, frequentie, gevolgen
	Definitie –mg (D)	JW er (1)	Wat is de definitie die de jw' er gebruikt ten aanzien van middelengebruik en -misbruik (grens) in zijn werk
		Jongeren (2)	Perceptie van de jw' er over hoe

			jongeren middelengebruik en middelenmisbruik definiëren
		Ouders (3)	Hoe definiëren ouders middelengebruik en middelenmisbruik in de ogen van de jw'er
Verslavingszorg/Tactus (D)	Attitude Tactus (B)		Attitude van de jw' er ten aanzien van Tactus
Huidig handelen (E)	Signaleren H.H** (A)		Manieren van signaleren /Huidig handelen door de jw'er (Hoe /welke vorm)
	Bespreekbaar maken H.H. (B)		Huidige manier van bespreekbaar maken van middelengebruik met de jongeren (Hoe /welke vorm, bespreekbaar maken)
	Consulteren/ hulp inschakelen -H.H. (C)		Huidige manier van consulteren/ hulp inschakelen van Tactus en externe partijen door de jw' er (Hoe /welke vorm)
	Regels stellen (grenzen aangeven) (D)		Huidige manier van regels stellen en regels aangeven wat betreft middelengebruik
	Inbrengen zorgteam/ externe partijen (E)		Hoe de communicatie en het opstellen van een plan van aanpak voor een jongere ten aanzien van middelengebruik wordt opgezet voorbereidend op inbreng bij zorgteam/ externe partijen
Belemmerende en bevorderende factoren ten aanzien van het samenwerkingsverband (F)	Attitude jw' er – belemmerend /bevorderend (A)		Attitude jw' er ten aanzien van verwachte voor en nadelen voor het samenwerkingsverband (extra tijd, stress) (signaleren, bespreken, hulp inschakelen)
	Attitude – Jongeren (B)	T.a.v. Tactus (+/-) (1)	Attitude van jongeren ten aanzien van Tactus, middelengebruik, jongerenwerker in de ogen van de jw'er
		T.a.v. middelengebruik (2)	
		T.a.v. jw' er (3)	
Rol ouders (C)	Opstelling ouders (1)	Perceptie van de jw' er ten aanzien van opstelling ouders (zoals sociale steun aan jongeren, straffen van jongeren)	

	Attitude van ouders t.a.v. middelengebruik van jongeren (2)	Attitude van ouders ten aanzien van middelengebruik van jongeren
	Attitude ouders t.a.v. jw' er (3)	Attitude van ouders ten aanzien van jw' er
	Attitude ouders t.a.v. Tactus en samenwerkingsverband (4)	Attitude van ouders ten aanzien van Tactus en samenwerkingsverband
Betrokkenheid jw' er bij jongeren tijdens traject (D)		Betrokkenheid van de Jw' er na starten van het behandelingstraject bij Tactus na het doorverwijzen door de jw' er)
Sociale norm /sociale steun (E)	Jongeren (1)	Sociale norm ten aanzien van middelen / samenwerkingsverband waargenomen door jw' ers onder jongeren
	Collega's en externe partijen (2)	Sociale norm ten aanzien van middelen waargenomen door jw' ers onder collega's en externe partijen
Kennis (F)		Voor- en nadelen voor het wel of niet hebben van kennis (jw' er) voor het samenwerkingsverband. (voor de taken signaleren, bespreken, hulp inschakelen) Bijvoorbeeld voordeel van zelf kennis hebben zodat dit meteen gebruikt kan worden. Nadeel dat men deze kennis moet bijhouden
Vaardigheden (G)		Voor- en nadelen met betrekking tot vaardigheden (jw' er) voor het samenwerkingsverband. (signaleren, bespreken, hulp inschakelen) Bijvoorbeeld: voordeel zelf vaardigheden is altijd paraat hebben. Nadeel, lagere mate van expertise.
Houding jongeren (H)		Verwachting van jw'ers over de opstelling van jongeren als belemmerende of bevorderende factor voor het samenwerkingsverband (signaleren,

		bespreken, hulp inschakelen)
	Taakopvatting jw' er (I)	Taakopvatting van jw' er in het samenwerkingsverband(signaleren, bespreken, hulp inschakelen)
	Ervaringen (J)	Ervaringen van de jw' er met het samenwerkingsverband/Tactus of eerdere projecten met betrekking tot middelengebruik
	Wetgeving (K)	De rol van wetgeving met betrekking tot minderjarigen als belemmerende of bevorderende factor voor het samenwerkingsverband. Het benodigen van een consent van ouders bij minderjarigen kan voor vertraging of zelfs afblazen van deelname aan het traject zorgen. Tevens de rol van legaliteit van cannabis voor het samenwerkingsverband
	Vertrouwensband (L)	Verwachte voor en nadelen van het samenwerkingsverband op de vertrouwensband (Jw' er – jongere in de ogen van de jw' er (signaleren, bespreken, hulp inschakelen)
	Externe samenwerking (M)	Multidisciplinair zorgteam (1)
		Invloed van multidisciplinair zorgteam als belemmerende of bevorderende factor voor samenwerkingsverband (Zorgteam bevat: Bureau Jeugdzorg, Leerplichtambtenaar, Maatschappelijk Werk, afgevaardigde school, Tactus
		Verwachtingen externe samenwerking (2)
		Verwachtingen van de samenwerking met externe partijen

Noot. +/-=makkelijk/ moeilijk, wel/niet, positief/negatief, *mg=middelengebruik, **H.H.=huidig handelen

Bijlage 4: De vragenlijst voor de jongerenwerkers (Meting 2)

*Deze vragenlijst is bedoeld voor jongerenwerkers en stelt vragen over de huidige werkzaamheden en verwachtingen met betrekking tot alcohol- en drugsgebruik (middelengebruik) onder jongeren. Het invullen neemt niet meer dan 30 minuten in beslag. Het is mogelijk dat je deze vragenlijst vorig jaar ook al een keer hebt ingevuld. Ook in dat geval willen we je vragen de vragenlijst **opnieuw in zijn geheel** in te vullen.*

*De resultaten worden uiteraard **anoniem** verwerkt. Om gegevens uit de twee enquêtes te kunnen koppelen gebruiken we daarom een persoonlijke code. Hiervoor vragen we hieronder naar de eerste 3 letters van je achternaam en het geboortjaar.*

Algemene gegevens

Invuldatum (dag/maand/jaar):

Geboortjaar (voor de persoonlijke code)

Eerste 3 letters achternaam (voor de persoonlijke code)

Locatie werkplek

Aantal jaren werkzaam als jongerenwerker

Welke opleiding heb je gevolgd voor dit werk

Welk 'niveau' van SCW komt het meest overeen met je werkzaamheden in het jongerenwerk?

- Sociaal Cultureel Werk niveau 1
- Sociaal Cultureel Werk niveau 2
- Sociaal Cultureel Werk niveau 3
- Sociaal Cultureel Werk niveau 4
- Anders, namelijk.....

Geef hieronder aan welke naam het beste overeenkomt met je functie:

Jongerenwerker

Kinderwerker

Vragen

1) De jongeren waar ik momenteel het meeste mee werk bestaat voornamelijk uit

Jongens

Meisjes

Gemengd

2) De jongeren waar ik momenteel het meeste mee werk bestaat voornamelijk uit

Autochtone jongeren

Allochtone jongeren

3) De groep jongeren waar ik momenteel het meest mee werk, heeft de volgende classificatie binnen het jongerenwerk

- Hinderlijke groep
- Hinderlijke plus groep
- Overlastgevende groep
- Overlastgevende plus groep
- Criminele groep
- Anders, nl

4) Met hoeveel verschillende jongeren heb je als jongerenwerker de afgelopen 6 maanden direct contact gehad? Als dit moeilijk is, probeer dan een schatting te doen

jongeren

5) Is het aantal jongeren met wie je de afgelopen 6 maanden contact hebt gehad (ingevuld bij vraag 4) veranderd vergeleken met de 6 maanden voorafgaande aan deze periode?

Gelijk gebleven

Toegenomen met

Afgenomen met

6) Wat is de leeftijd van de jongeren waar je momenteel voornamelijk mee werkt?

- 10 – 12 jaar 12 – 16 jaar 17 – 23 jaar Anders, nl.....

7) Welke van de onderstaande middelen worden er (voor zover bekend) door de jongeren waar u momenteel voornamelijk mee werkt zoal gebruikt? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

☐ Alcohol	☐ Paddo's	☐ XTC/Ecstasy/ MDMA
☐ Cannabis	☐ GHB	☐ Speed/Amfetamine
☐ Cocaine	☐ Heroïne/ Opium	☐ Overig, nl.....

8) In hoeverre ken je de volgende producten of diensten van Tactus verslavingszorg?

	Nooit van gehoord	Wel eens van gehoord	Mee bekend
Consultatie en advies	☐	☐	☐
Voorlichting alcohol, drugs en gaming	☐	☐	☐
Voorlichting specifiek en op maat	☐	☐	☐

Begeleiding gesprekgroep 'My Mind'	☐	☐	☐
Deskundigheidsbevordering	☐	☐	☐
1 op 1 gesprekken met een jongere	☐	☐	☐
Begeleiding naar behandeling	☐	☐	☐
Behandeling van verslavingsproblematiek	☐	☐	☐
Ouder begeleiding	☐	☐	☐
Triple P kortdurende opvoedondersteuning	☐	☐	☐

9) Als ik als jongerenwerker de volgende diensten van Tactus nodig heb, weet ik met wie ik contact moet opnemen

	ja	nee
Advies bij riskant middelengebruik onder jongeren	☐	☐
Voorlichting alcohol en drugsgebruik voor jongeren	☐	☐
Cursussen en trainingen over middelenproblematiek	☐	☐
Hulp bij riskant middelengebruik onder jongeren	☐	☐
Behandeling voor riskant middelengebruik onder jongeren	☐	☐

10) Heb je als jongerenwerker in de afgelopen 6 maanden trainingen en/ of cursussen bij Tactus gevolgd?

Ja Nee

11) Heb je in de afgelopen 6 maanden samengewerkt met Tactus wat betreft middelenmisbruik onder jongeren (zoals voorlichting, cursussen, hulp in schakelen)

Ja Nee

*De volgende vragen gaan over jouw definitie van **riskant middelengebruik**. Met riskant middelengebruik bedoelen we de grens waarboven jij denkt (als jongerenwerker) dat het middelengebruik problematisch kan worden en waar actie ondernomen zou moeten worden.*

12)

Er is sprake van riskant alcoholgebruik bij jongeren als...	Oneens	Beetje oneens	Neutraal	Beetje eens	Eens
Onder 16 jaar is elke vorm van alcoholgebruik riskant	☐	☐	☐	☐	☐
Vanaf 16 jaar jongens gemiddeld meer dan 2 glazen alcohol per dag drinken, en meisjes meer dan 1 glas alcohol per dag	☐	☐	☐	☐	☐
Jongeren vaker dan twee avonden per week alcohol drinken	☐	☐	☐	☐	☐

Jongeren 'bingedrinken', dat wil zeggen meer dan 5 drankjes tijdens 1 gelegenheid drinken

Jongeren alcohol drinken als er nog aan het verkeer deelgenomen wordt of de volgende dag naar school of werk moeten

13)

Er is sprake van **riskant cannabisgebruik** bij jongeren als... Oneens Beetje oneens Neutraal Beetje eens Eens

Onder 16 jaar is elke vorm van cannabisgebruik riskant

Vanaf 16 jaar gedurende 3 maanden minstens wekelijks cannabis wordt gebruikt

14)

Er is sprake van **riskant harddruggebruik** als... Oneens Beetje oneens Neutraal Beetje eens Eens

Elke vorm van harddruggebruik is riskant voor alle leeftijden

*De komende vragen in de vragenlijst graag beantwoorden voor de groep waar je het meest mee werkt, zoals aangegeven in vragen 1 t/m 5. Er wordt hier steeds gevraagd naar **riskant middelengebruik** onder jongeren. Dit definiëren we als volgt:*

Er is sprake van **riskant alcoholgebruik** als:

- Onder 16 jaar is elke vorm van alcoholgebruik riskant
- Vanaf 16 jaar jongens gemiddeld meer dan 2 glazen alcohol per dag drinken, en meisjes meer dan 1 glas alcohol per dag;
- Jongeren vaker dan twee avonden per week alcohol drinken;
- Jongeren 'piekdrinken', dat wil zeggen meer dan 5 drankjes tijdens 1 gelegenheid drinken;
- Jongeren alcohol drinken als er nog aan het verkeer deelgenomen wordt of de volgende dag naar school of werk moeten;

Er is sprake van **riskant cannabisgebruik** als:

- Onder 16 jaar is elke vorm van cannabisgebruik riskant
- Vanaf 16 jaar gedurende 3 maanden minstens wekelijks cannabis wordt gebruikt

Er is sprake van **riskant harddruggebruik** als:

- Elke vorm van harddruggebruik is riskant voor alle leeftijden

1) het met regelmaat vragen stellen over alcohol- en drugsgebruik,

2) het opmerken van signalen uit de groep en

3) het letten op symptomen van alcohol- en drugsgebruik of gedrag dat wijst op alcohol- en drugsgebruik.

Voor de hele vragenlijst geldt dat het kan zijn dat de taak die gevraagd wordt, niet hoort tot je werkzaamheden. Probeer je dan voor te stellen hoe het zou zijn als dit wel het geval was.

15) Geef aan in hoeverre je het eens bent met de volgende stellingen

	oneens	beetje oneens	neutraal	beetje eens	eens
Het als jongerenwerker actief signaleren van riskant middelengebruik vind ik in het algemeen een goede zaak	☐	☐	☐	☐	☐
Het als jongerenwerker actief signaleren van riskant middelengebruik vind ik moeilijk	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn collega's en leidinggevenden verwachten dat ik als jongerenwerker riskant middelengebruik bij jongeren actief signaleer	☐	☐	☐	☐	☐
De jongeren waar ik mee werk verwachten dat ik als jongerenwerker riskant middelengebruik actief signaleer	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben van plan om in het komende half jaar riskant middelengebruik actief te signaleren	☐	☐	☐	☐	☐

16) Hoeveel van je collega's zijn ook actief in het signaleren van riskant middelengebruik?

niemand	minder dan de helft	de helft	meer dan de helft	iedereen
☐	☐	☐	☐	☐

De volgende vragen gaan over het **bespreekbaar maken** van riskant middelengebruik bij jongeren nadat je dit hebt gesignaleerd bij 1 of meer personen. **Bespreekbaar maken** van riskant middelengebruik kan zowel in een groep gebeuren als in een 1 op 1 gesprek met een jongere.

Met **bespreekbaar maken** bedoelen we: 1) bewust maken van het probleem, en 2) motiveren tot gedragsverandering.

17) Geef aan in hoeverre je het eens bent met de volgende stellingen

	oneens	beetje oneens	neutraal	beetje eens	eens
Het als jongerenwerker bespreekbaar maken van riskant middelengebruik ...					
...in de groep vind ik een goede zaak	☐	☐	☐	☐	☐
...in een 1 op 1 gesprek vind ik een goede zaak	☐	☐	☐	☐	☐
...in de groep vind ik moeilijk	☐	☐	☐	☐	☐
...in een 1 op 1 gesprek vind ik moeilijk	☐	☐	☐	☐	☐

Mijn collega's en leidinggevenden verwachten dat ik riskant middelengebruik bespreekbaar maak,
 ...in de groep

...in een 1 op 1 gesprek

De jongeren waar ik mee werk verwachten dat ik als jongerenwerker riskant middelengebruik met hen bespreekbaar maak ...

...in de groep

...in een 1 op 1 gesprek

Ik ben van plan om de komende 6 maanden, wanneer ik riskant middelengebruik heb gesignaleerd, dit bespreekbaar te maken ...

...in de groep

...in een 1 op 1 gesprek

Hoeveel van je collega's maken, wanneer er riskant middelengebruik is gesignaleerd, dit bespreekbaar ...

niemand minder dan de helft de helft meer dan de helft iedereen

...in de groep

...in een 1 op 1 gesprek

De volgende vragen gaan over het **hulp inschakelen** bij Tactus als er sprake is van riskant middelengebruik onder een jongere. Daarbij kan het gaan om elke vorm van hulp, zowel ondersteuning voor de jongerenwerker (advies, consultatie) als hulp voor de jongere (voorlichting, consult, behandeling)

18) Geef aan in hoeverre je het eens bent met de volgende stellingen

<i>Als er sprake is van riskant middelengebruik onder een jongere...</i>	oneens	beetje oneens	neutraal	beetje eens	eens
...vind ik het inschakelen van hulp door Tactus als jongerenwerker in het algemeen een goede zaak	☐	☐	☐	☐	☐
...schaadt het hulp inschakelen van Tactus de vertrouwensband tussen mij en de jongeren	☐	☐	☐	☐	☐
...vind ik het inschakelen van hulp door Tactus als jongerenwerker moeilijk	☐	☐	☐	☐	☐
...verwachten mijn collega's en leidinggevendenden dat ik als jongerenwerker hulp inschakel van Tactus	☐	☐	☐	☐	☐
...verwachten de jongeren waar ik mee werk dat ik als jongerenwerker hulp inschakel van Tactus	☐	☐	☐	☐	☐
... ben ik in de komende 6 maanden van (blijven/ gaan) schakelen van Tactus	☐	☐	☐	☐	☐

De volgende vragen hebben betrekking op de periode van de afgelopen 6 maanden en gaan over een (eventuele) nauwere samenwerking met Tactus in je huidige werkzaamheden. Hieronder wordt je mening gevraagd met betrekking tot bepaalde aspecten hiervan. Indien er in je huidige werk geen samenwerking is met de verslavingszorg, probeer je dan voor te stellen hoe je het zou vinden als dit wel het geval was.

19) Geef je mening over de volgende stellingen

	Heel on-wenselijk	On-wenselijk	neutraal	wenselijk	Heel wenselijk
Het bijwonen van een halfjaarlijkse samenwerkingsdag met jongerenwerkers en medewerkers van Tactus.	☐	☐	☐	☐	☐
Regelmatige deelname aan cursussen en/ of trainingen over alcohol- en drugsgebruik	☐	☐	☐	☐	☐
Een regelmatig bezoek van een Tactus medewerker aan het jongeren centrum	☐	☐	☐	☐	☐
Voorlichting aan jongeren gegeven door een Tactus medewerker	☐	☐	☐	☐	☐
Risikant middelengebruik onder jongeren signaleren volgens de definitie op pagina 5	☐	☐	☐	☐	☐
Hulp inschakelen bij jongeren die risikant middelengebruik vertonen volgens de definitie op pagina 5	☐	☐	☐	☐	☐
Samenwerking met Tactus in het algemeen	☐	☐	☐	☐	☐

20) Geef aan in hoeverre je het eens bent met de volgende stellingen

	oneens	beetje oneens	neutraal	beetje eens	eens
Binnen het Jongeren centrum waar ik werk, zitten mijn collega's en ik op 1 lijn als het gaat om middelengebruik	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn collega's en leidinggevenden vinden samenwerking (zie de aspecten uit vraag 28) tussen het jongerenwerk en Tactus een goede zaak	☐	☐	☐	☐	☐
Jongeren vinden samenwerking tussen het jongerenwerk en Tactus een goede zaak	☐	☐	☐	☐	☐
In het komende half jaar ben ik van plan te werken aan een goede samenwerking met Tactus	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn leidinggevende stimuleert samenwerking met Tactus als het gaat om middelengebruik	☐	☐	☐	☐	☐

De volgende vragen gaan over jouw werkzaamheden in de laatste 6 maanden rond middelengebruik bij jongeren. Daarbij gaat het over het aantal jongeren die daarbij betrokken waren. Probeer hier een schatting te doen van de aantallen. De definitie van risikant middelengebruik staat beschreven op pagina 5.

21) Vul in bij hoeveel van de jongeren waar je mee werkt, je in de afgelopen 6 maanden riskant middelengebruik hebt gesignaleerd

Aantal verschillende jongeren (meerdere keren bij dezelfde jongere telt 1 keer)	<input type="text"/>	jongeren
Aantal keren totaal gesignaleerd (tel nu meerdere keren bij dezelfde jongeren dezelfde jongere bij elkaar op)	<input type="text"/>	keer

22) Wanneer je middelengebruik bij jongeren hebt gesignaleerd, hoe vaak heb je dit dan in de afgelopen 6 maanden bespreekbaar gemaakt?

Groepsgewijs

Aantal verschillende jongeren (meerdere keren bij dezelfde jongere telt 1 keer)	<input type="text"/>	jongeren
Aantal keren totaal besproken, ook als het telkens dezelfde jongere betreft (tel nu meerdere keren bij elkaar op)	<input type="text"/>	keer

keren bij dezelfde jongere

1 op 1 gesprek

Aantal verschillende jongeren (meerdere keren bij dezelfde jongere telt 1 keer)	<input type="text"/>	jongeren
Aantal keren besproken, ook als het telkens dezelfde jongere betreft (tel nu meerdere keren bij dezelfde jongere bij elkaar op)	<input type="text"/>	keer

23) Hoeveel verschillende jongeren waarbij riskant middelengebruik speelde heb je de afgelopen 6 maanden hulpverleningsbereid gekregen (weten te motiveren hulp te aanvaarden)

Aantal verschillende jongeren (meerdere keren bij dezelfde jongere telt 1 keer)	<input type="text"/>	jongeren
Aantal keren dat je een jongere hulpverleningsbereid hebt gekregen (tel nu meerdere keren bij dezelfde jongere bij elkaar op)	<input type="text"/>	keer

24) Voor hoeveel (verschillende) jongeren heb je de afgelopen 6 maanden Tactus benaderd?

Aantal verschillende jongeren (meerdere keren bij dezelfde jongere telt 1 keer)	<input type="text"/>	jongeren
Aantal keren in totaal (tel nu meerdere keren bij dezelfde jongere bij elkaar op)	<input type="text"/>	keer

25) Welke ondersteuning door Tactus werd hierbij gevraagd? (meerdere antwoorden mogelijk; sla de vraag over als dit niet is voorgekomen)

Advies	☐
Voorlichting	☐
Verzoek om bezoek medewerker Tactus aan jongerencentrum	☐

- Aanvraag gesprek tussen jongere en Tactus
- Cursussen en/ of trainingen
- Anders, nl.....

26) Geef voor de volgende factoren aan in hoeverre deze belemmeren om hulp in te schakelen van Tactus

	oneens	beetje oneens	neutraal	beetje eens	eens
Ik heb voldoende expertise om zulke problemen zelf op te lossen	☐	☐	☐	☐	☐
Het kost mij extra tijd	☐	☐	☐	☐	☐
Het levert mij stress op	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben bang dat de vertrouwensband tussen mij en de jongere beschadigd wordt	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb geen vertrouwen in de verslavingszorg	☐	☐	☐	☐	☐
Het is niet mijn taak om hulp in te schakelen	☐	☐	☐	☐	☐

27) Geef voor de volgende beweringen aan in hoeverre je het hier mee eens bent: (indien er helemaal geen samenwerking met Tactus heeft plaatsgevonden, sla de vraag dan over)

	oneens	beetje oneens	neutraal	beetje eens	eens
Samenwerking met Tactus in de afgelopen 6 maanden heeft er toe geleid dat ik beter of vaker middelengebruik onder jongeren kan signaleren.	☐	☐	☐	☐	☐
Samenwerking met Tactus in de afgelopen 6 maanden heeft er toe geleid dat ik beter of vaker middelengebruik onder jongeren bespreekbaar kan maken.	☐	☐	☐	☐	☐
Samenwerking met Tactus in de afgelopen 6 maanden heeft er toe geleid dat ik beter of vaker jongeren met problematisch middelengebruik hulpverleningsbereid kan krijgen (weten te motiveren hulp te aanvaarden)	☐	☐	☐	☐	☐

28) Geef voor de volgende beweringen aan in hoeverre je het hier mee eens bent:

	oneens	beetje oneens	neutraal	beetje eens	eens
Samenwerken met verslavingszorg (Tactus) geeft overwegend voordelen in mijn huidige werkzaamheden	☐	☐	☐	☐	☐
Samenwerken met verslavingszorg (Tactus) geeft zowel voor als nadelen in mijn huidige werkzaamheden	☐	☐	☐	☐	☐
Samenwerken met verslavingszorg (Tactus) geeft overwegend nadelen in mijn huidige werkzaamheden	☐	☐	☐	☐	☐
Samenwerken met verslavingszorg (Tactus) zorgt er voor dat middelengebruik bij jongeren beter bekend wordt bij het jongerenwerk.	☐	☐	☐	☐	☐
Samenwerken met verslavingszorg (Tactus) zorgt er voor dat middelengebruik bij jongeren beter kan worden aangepakt.	☐	☐	☐	☐	☐

Wil je nog iets toelichten of heb je opmerkingen over de vragenlijst?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Hartelijk dank voor je deelname!